

శ్రీమతే విఖనసే నమః
శ్రీమతే నారాయణాయ నమః

శ్రీ విశిష్టాద్వైతదర్శనము

శ్రీ సనాతనవైదిక వైష్ణవసత్సంప్రదాయగ్రంథరత్నము
ఐదవరత్నము

శ్రీ ఉపే వేదాంతం పార్థసారథి కృష్ణమాచార్యులువారిచే
యనుగ్రహింపబడి

కంకటాప

శ్రీ వైఖానసలర్చాపీఠము వారిచే
ప్రచురింపబడినది

1949

ఈగ్రంథము ఆకులమన్నాడు శ్రీవైఖానసవిద్యానిల
యము వారిచే సరిచూడబడి మదిరాసు ప్రాతడాకలపేట
శ్రీగోపాలకృష్ణ గుర్రాక్షరశాలగంగు ముద్రించబడి శ్రీవై
ఖానస అర్చాపీఠము వారిచే ప్రచురింపబడినది

గంధకరవిసత్తి

ఈశ్వరస్వస్తి అనాద్యనమైది సదస్వవేకముగల
 మనస్సులు భిక్షువులు గల్గియున్నారు ఈసచిభేదములకే
 సతములని మనవాచినలు వ్యవహరించుచు వచ్చిరి ఈమత
 మలను సోపానక్రమముగ నిట్లు చెప్పవచ్చును చార్వాక
 మతము, బౌద్ధమతము, జైనమతము, నైయాయిక మతము,
 సాంఖ్యమతము, యోగమతము, వేదాంతమతమునని చెప్ప
 వచ్చును ఈ విధమగుట ముదిలి తత్త్వములు పూర్వ
 పూర్వములు త్రిరోత్తరమతముల కుపకారకములగుటచే ఉపా
 దేయములేకాకలవు 'సూలోహం, యశోహం'అను జ్ఞానముచే
 స్థూల్యాదిసామానాధికరణముగ అహమ్యము భాసించుటచే
 అహమర్థము స్థూలదేహమేనని చార్వాకులనయెదరు అహ
 మర్థమందు చైతన్యము భాసించుటచే పృథివ్యాదిభూతముల
 చేతనములగుటచే ఆత్మయెట్లగుననిన భూతసంఘాతమగు దేహ
 మందు క్రముకతాంబూలాది సంఘాతమందు రక్తిమవలె
 చైతన్యమంగీకరింపబడిది దేహాత్మిరక్తమగు కర్మయు భోక్తయు
 లేడు ప్రత్యక్ష మెక్కటియే ప్రమాణము మరణమే
 మోక్షము అవల ఈ భానమును సుస్మరించి బౌద్ధమతము ప్రవ
 ర్తించినది వైభాషికులు సాత్రాన్తికులు యోగాచారులు
 మాధ్యమికులని బౌద్ధులు నాల్గుతెగలుగనుందురు లోకమున

సహచరితఃస్తదర్శనముచే యనుమితి చేయబడు చున్నది
 ఆజ్ఞానము ప్రత్యక్షము కాదు గనక అనుమానమనబడును
 'మమాయం దేవాః' అని యహమరము దేహభిమాన యగు
 వస్తవీతరముగ తోచుటచే ఆత్మ అనుమేయమ ఈ
 యాత్మయే గ్రాహకాభిమానారూఢగువిజ్ఞానసంతానముగ నుం
 దును భూతమాత్రముకు వైతవ్యములేనప్పుడు తత్సంఘాత
 మందు వైతవ్యమును స్థాపించుటయు ముక్తిసహము కాదు
 ఇట్లు పరమాణుసంఘాతరూపమగు బాహ్యప్రపంచము
 ప్రత్యక్షసిద్ధము త్తణికమును చిత్తచైత్యరూపమగు నాభ్యంతర
 ప్రపంచము అనుమానసిద్ధియు తద్విషయజ్ఞానము గూడ త్తణి
 కమే త్తణికములందు స్థిరత్వబుద్ధియే సంసారము త్తణికత్వ
 బుద్ధిచే మోక్షము గ్రాహకాభిమానారూఢగు నాత్మకభి
 మాననాశమే మోక్షముననియు నందురు జ్ఞానవైచిత్ర్యముచే
 జగత్తు అనుమితింబడుచున్నదనియు ఘటాదులు తమ తమ
 యాకారములను జ్ఞానమునంగు సగుర్పించి ప్రతిక్షణమునివృత్తి
 జెందుటచే నాయా యాకారములచే జ్ఞానమనుభవింపబడు
 చున్నదనియు సాత్రాన్తికులందరు జ్ఞానము సత్యముగను ప్రపం
 చము మిథ్యగను జ్ఞానము త్తణికముగను మిథ్యాభూతములందు
 సత్యత్వబుద్ధిచే సంసారమును తద్విపరీతమందు మోక్షమును
 యోగాచారులనుచున్నారు జగత్తు చతుష్కోటినిర్ముక్తమను
 జ్ఞానము మోక్షసాధనమనియు శూన్యతాపత్తియే మోక్షమని
 యు మాధ్యమికులమతియు ఆవల మరింత పరిష్కరించిన జైను
 లు త్తణికాత్మవాదమందు కాలాంతరిణభోగాద్యనుభవ త్తచేతను

ప్రత్యభిజ్ఞాద్యనుపసత్తిచేతను కృతహానాకృతాభ్యాగమప్రసం
గముచేతను ఆత్మను నిత్యమని యంగీకరించిరి ఈమతముంగు
ఆత్మ దేహముకగటె అతిరిక్తమైనది అది నిత్యము దేహపరిమా
ణము కలది సంసారము అనాది అయ్యది జీవునిచే జెయబడ
పుణ్యపాపకర్మలచే కల్గినది అత్మతత్త్వజ్ఞానముచే ప్రకృతి
వినిర్ముక్తజీవునకు ఊర్ధ్వగతిపాస్తయే మోక్షము ఆవల
నైయ్యముకులు మరింత పరిష్కరించును లోకానుభవము
నచేతనవస్తు వెద్దియు చేతనాధిపత్యమయ్యే వార్యకారిగనండు
టచే సృష్టికర్తయగు నొక, పరిమితేతమడు సిద్ధిమచున్నాడు
కేవలపరమాణువులే జగత్కారణముగ నెడల సర్వవా సృష్టిగాని
ప్రలయముగాని సంభవింపగూడును ఇది యనిష్టము ప్రతి
శరీరమందును చేతనులు భిన్నులు వీరలు గిత్తులు, జడరూ
పులు, జ్ఞానాశ్రయులును దేహపరిమాణాత్మాంగీకారముచే
ఆత్మకసత్యత్వము వాటిల్లుటచే అట్లగునను అగాది కర్మ
వాసనచేత జీవులకు సంసారబంధము ల్లుచు జగత్తుకు కార
ణము పరమాణువులే పుణ్యకర్మానుష్ఠానముచే తత్త్వజ్ఞానో
త్పత్తిగల్గిననానకి దుఃఖిధ్వంసరూపమోక్షప్రాప్తికల్గను మోక్ష
మనగా ఆత్మలు పాపాణకల్పముగ నుండుటయే అరుమాన
సిద్ధేశ్వరుడు నిమిత్త కారణముమాత్రమే అతడు ఉపాసనమునకు
సాధనము మాత్రము కాగలడు అతడు సాంఖ్యులు మరింత
సంస్కరించిరి అనేకకారణము యుక్తి సహముకాదని పకృతి
యను నొకతత్త్వమును జగత్కారణముగ వీరందురు పురు
షుడుచేతమడు స్వప్రకాశుడు ప్రకృతియే జగత్తునకుపాదా

శ్రీ యై స మః

శ్రీమతే నారాయణాయ నమః

ఓ, నమః శ్రీయ కులివిఘ్నోహరీ వరప్రతిభాగు-

*శ్వపేహ్య మహద్భ్యో గురభ్యః

శ్రీవిఘ్నోష్టాద్వైతదర్శనము.

శ్రీమాన్ లక్ష్మీగణేశో జనివిభవలయ ప్రావకచుర్వనామా
దృశ్యాదృశ్యశ్చ హేతు త్రితయమ మవపుర్నిత్యరీలావిభూతిః
ఏకోనంతోద్వితీయోభిలగతిరగఘ్నః పంచభా వ్యూహదూపః
విశ్వవ్యపీ పరేశో భవతు శుభకరస్సర్వధీస్సర్వశక్తిః

శ్రీశ్రీనివాసపదమకజభృంగరాజం

వేదాంత వంశకిలశాంబుధి పూర్ణచంద్రమ్

వైఖానస గమసమక్రిషు బోధదత్తం

శ్రీమన్నుసింహగురుమాతృని భావయేహమ్

సార్థసారథికృష్ణేన వేదాంతా త్రేయజన్మనా

కంకటావనిజ సేగ వారిపారిమ్యదర్శినా

సుబోధాయబుభుత్సునాం కైంకర్యాయ చ ధీమతాః

శ్రీయతే కృపయా విఘ్నోష్టాద్వైత దర్శనమ్

(1) తత్త్వత్రయము —

శ్రీగ్రాశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతమున 'చిత్తు—అచిత్తు—ఈశ్వరుడు'నని తత్త్వత్రయమున అని సత్యమూలు నిత్యములు ఇవి యన్యోన్యము కేరు వేరగు స్వరూపస్వభావములు కలవి ఇందొకటి మరియొకదాని యుపాధిచేగాని విచారముచేగాని జనింగుడు ఇందువి క్రమముగా 'భోక్త, భోగ్యము, నియంత' లధర్మములచే సర్వధా భిన్నములై యున్నవి 'జ్ఞాజ్ఞాద్వాననావీశ నీశావజ్ఞోహ్మకోభోక్త భోజ్యార్థియుక్తః, అనంతశ్చిత్తా విశ్వరూపో హ్మకర్తా త్రయం యదా విందతే బ్రహ్మైతత్' 'క్షురం క్రథానగుమృతాక్షరం హరః క్షరాత్మా నావీశతే దేవ ఏకః' (శ్వేతాశ్వతరం ౧౧౨) 'ఏతత్ జ్ఞేయం నిత్యమేవాత్మసంసం నాతః షరం వేదితవ్యం హి కించిత్, భోక్తా భోగ్యం ప్రేరికారు చ మత్వా సర్వం ప్రోక్తం త్రి విధం బ్రహ్మైతత్'

(2) జీవాత్మణము (చిత్తు)

'వాలాగ్రతథాగస్య శతథా కల్పితస్య చ, భాగో జీవస్స గ్రాజ్ఞేయః స చానన్తాయ కల్పితే' (శ్వేతా) 'ఏషోణురాత్మాచేతనావేదితవ్యః' (ముండకం) అను మొదలగు క్రమాణులచే జీవాడు అణుస్వరూపుడనియు జ్ఞానగుణముగలవాడనియు యెరుగదగును ఇట్లే 'అజోనిత్యః శాశ్వతోయం పురాణః' (గీ ౨ ౨౧) అనుగట్లు జననమరణ రహితుడనియు 'కతమ ఆత్మేతి యోగ్యం విజ్ఞానమయః ప్రాణేషు హృద్యస్తజ్జ్యోతిః పురుషః' అనుగట్లు హృదయ కమలమగు ప్రాణసుగతిలువబడుచుట్టి ముఖ్యప్రాణమధ్యముననుండువాడును

జ్ఞానధర్మగు కలవాడును జ్యోతిస్ససబడు ప్రకాశ మే స్వరూపము కలవాడును 'మమైవాంశోజీవితోకే జీవభూతస్సనాతనః' (గీత 10-7) భగవంతుని యందున్నది 'ఏక మేవాద్వితీయం బ్రహ్మ' (ఛాందోగ్య-1-1) అట్లే బ్రహ్మమును తుల్యమైన తత్త్వాంతరము లేదు గానిక జీవిత ఈశ్వరుని యంశమేయైనను ఈశ్వరుని మాత్రము కాజాలదు లోకమునందును ఈదృష్టాంతమును చూడవచ్చును సముద్రగుళిగుళిలలయందును సూర్యుని గుణములు కిరణములయందను ఉన్నను సముద్రముయొక్కయు సూర్యునియొక్కయు లక్షణములు సముద్రముగాని సూర్యుడుగాని కావాలపు ఇట్టిదే జీవేశ్వరులకు గల భేదము 'అత్మావై పురితనామాసి' యను శ్రుతికలదని పుత్రశబ్దము నకు మాతృభర్తృత్వద్విముందుననికూడ భ్రమింపరాదు జీవేశ్వరులకభేదము సాధింపబూచుట పైశ్రుతికవార్థము కల్పించిన యనర్థము వంటిదే యగును

'ప్రకృతిం పురుషం చైవ విద్యనాది ఉభావపి' (గీత 13-19) యని జీవునకనాదిత్విమును 'ఉ తమః పుగుష్వ స్వస్యః పరమాత్మేత్యుదావాతః' (గీత 10-16) 'యస్మాత్క్షిరమతీతోవామక్షరాదిపచో తమః, అతోఽస్మిణ్' అనే వేదే చ ప్రథితః పురుషో తమః' (గీత 15-18) అని జీవేశ్వరులకు స్వాభావిక భేదమును నిత్యత్విమును శ్రుతిసద్ధమైనట్లు తెలియుచున్నది 'ప్రజ్ఞయావాచం సమారుహ్య వాచా సర్వాణి నామాన్యాప్నోతి, ప్రజ్ఞయా హ్రూణం సమారుహ్య హ్రూణేన సర్వా గంధానాప్నోతి ప్రజ్ఞయా చక్షుస్సమారుహ్య చక్షుషా సర్వాణి రూపాన్యాప్నోతి ప్రజ్ఞయా శ్రోత్రం సమారుహ్య శ్రోత్రేణ సర్వా

శబ్దానాపేక్షితీ ప్రజ్ఞా, జిహ్వ సమా హ్య జిహ్వయా స
 ర్వాణానానాగ్నితీ, ప్రజ్ఞయా శస్త్ర సమా రుహ్య హస్తాభ్యాం
 సర్వాణి కర్మాణ్యాహృతి, ప్రజ్ఞయా శరీరం సమారుహ్య శరీ
 రేణ సు క్షణేతి తీ ప్రజ్ఞయా సంసమారుహణో పథేనా
 నందం ప్రజాం రోగం - శోకం, ప్రజ్ఞయా పాదౌ సహ రుహ్య
 పాదాభ్యాం సంగ్రహితిమావా తి" (బృహదా) - మః చేజీవుడు
 జ్ఞానముచేత య ఇంద్రియ లబ్ధి అయాపనల జేయు
 చున్నాడనుట జ్ఞానము జీవి విద్యుత్తుల వలె దాచనే జ్ఞాత,
 జ్ఞానమునని లోకవృత్తి మోలెన జ్ఞానజ్ఞా మలకు భేదవ్యవహా
 రము సిద్ధమై యున్నది

(3) జీవులు మూడువిధములు

క్షురులు, అక్షురులు, నిత్యులు కేవల బద్ధులు ముక్తులు
 నిత్యులు నను యే యీమూడు ప్రకారములు 'వావిమా
 పురషలోకేక్షుర శ్చక్షుర గవ చ' (గీత 15-16), అనిక్షురా
 క్షురులు శుభ్రబడిలి క్షురులగ అజీర్ణబంధము కల్గిన బద్ధా
 త్మలు, అక్షురులనగా ఆ సంబంధమును డిగిడిడి స్వస్వరూప
 ముతోనుండు ముక్తాత్మలు 'తద్వీక్ష్యః పరసుం పదం సదా
 కశ్యేన సూరయః' (యజుషి) 'వైకుంఠం పురేలోకే శ్రియా
 సార్థం జగన్బలః, ఆస్తే శ్చరచిన్త్యాత్మా భక్తైః భాగవతైః
 సహ' ఇత్యది ప్రమాణములచే ఎనాడును కర్మయంత్ర
 జననమరణదుఃఖమునందలి శివ్యతలగ వైకుంఠనాథు ననుభ
 వించు భాగ్యముగల యంతరిగిడి విష్వక్సేనాగులు నిత్యు
 లనియు నిత్యసూరులనియు ననబడుదురు ఈమూడు తెగల

చేతనులును 'జ్ఞానానుది మ చస్తాత్వాజ్ఞానోహి' పరమాత్మ ' యచున్న శ్రియఃపతికి || కరులైయున్నారు

(4) జీవులకుగల సత్త్వత్వ

'జగత్' క్రియమాత్రా, కల రాజాని సత్త్వజ్ఞాన, అహం రమియాధా, కరాగామితి నిర్మల' (13-2) యనునట్లు జీవానికి కర్తృత్వము గానకు సాబుధమై మాత్రానికే అనుబంధముగా దిగి జగత్తు 'జగత్' గు సాగో 2స్య సదినద్యోనికగ్ను' (13-2) యనునట్లు పూర్వ పూర్వజన్మముల క జీవులకుగల సత్త్వత్వది గ సంబంధమే యుత్తరోత్తర జన్మములకు కరాగనియై చెప్పబడినది అనగా పూర్వజన్మములకు తక్కువముగలనాడు తర జన్మమున వాసకులమగును అట్లే పూర్వజన్మమున సత్త్వగుణముగలవాడు తక్కువకులమగును జన్మించునని తెలియుచున్నది ఏపుట్టుకగల్గినచో ననిసంస్కారములువృద్ధిజేచునో అట్లులే యాతడు కర్తృత్వముల నకాస్థించుచుండును అకులధర్మము నికి స్వధర్మము దీని కేతగూడ కర్తృత్వమాత్మకు గుణప్రయక్తవిగాన స్వనాప నిరూపకము కాదని తెలియనగును ఇట్లుది జీవునిచూపాప జన్మములకు హేతువు కాగలక 'జహత్వేనాంధుర్భగమజోఽన్యః' (శ్వేతా 45) అనునట్లు మోక్షసాధనముకు సమాధియందు ముక్తిజీవుడు భోగక్షేత్రమగు నచత్రప్రపంచములకు అనువేరనియు తత్సంబంధమనిత్యమనియు యెరింగి జుగుప్సతోయా సంబంధమును త్యజించుచున్నాడు

ఈయంశమే 'జ్ఞాతృభ్యమణున్ భోక్తృత్వనిరూపిత
మాత్మనః కర్తృత్వమన్యని చొప్పబడినది జీవునియందలి
భోక్తృత్వ శక్తిని తెలిసియే ప్రకృతి గణానుగు నాత్మ
వస్తువా క్కటి ప్రత్యేకముగ నున్నదని వ్యక్తమగుచున్నది 'అను
బోధస్తిభోక్తృ భ వాత్' (సాంఖ్యసూత్రం 27) అను
కారికయు నీసిద్ధాంతమును చెప్పుచుగూడ 'ప్రయాణాలే కున
సామలేన భక్త్యా యుక్తో యోగి లేన చైవ, భూవర్మధ్యే
ప్రాణమావేద్య సమ్యక్ సతం పరం పురుషముపైతి నివ్యమ్'
(గీత 8-10) అనునట్లు యోగబంధముచే ప్రకృతి వికారమగు
మనసును చలించినీయక అవనాగకాలమంగు భూవధ్యమగు
ప్రాణమును నిలిపి పురుషుని ధ్యానించునానికి తద్భావావృత్తి
యంగీకరింపబడినది ఇట్టి ధ్యానాకారము మొదలగుచేతన
ధర్మములచేతనమగు ప్రకృతికే గల్లుట యసంభావము గాన
జీవాత్మయే కర్తయుని తెలియునది వద్రంగి తనకుగల ఉలి
బాడిదే మొదలగు నుపరణమును గొని ఇచ్చవచ్చినపుడు
వాని నుపయోగించి వలయు పనిముటను చేయుచు ఇచ్చ
లేనపుడూరకుండునట్లువలె జీవుడు ఇచ్చినశమున కర్తయు
నకర్తయుగూడనగుచున్నాడనుట సిద్ధాంతము

(5) జీవుని కర్తృత్వము ఈశ్వరాధీనమైనది (1)

'ఇతి స్వస్యా ప్రకృతం విదిమపరామ్, జీవభూతాం'
(గీత 7-5) అని భగవచ్ఛేషత్వమున 'తమాత్మస్థాయేను
వశ్యన్తిధీరాః' (కిరత్రుతి) అని యాత్మలకు పరమాత్మావ
లోకనమును చెప్పబడినది అట్టివారలె జ్ఞానులు వారిలు
'మయిసర్వాణ కర్మాణి సన్న్యస్యాధ్యాత్మచేతనా' (గీ 3-30)

౧౧౧౨ ౪౫, భేద-౪౫ ప్రశస్త్యముగను గాత్రము కు
 అపలాభము చేయుచున్నందున భేదశక్తుల అదేదశ్రుతులను
 స్వారసిగార్థమును ఘోరశ్రుతులములను కల్పించి జీవేశ్వ
 రులు భిన్నులగును. ఇది శరీరశరీరధామన స బాధ ముందు
 గాదుగా జెప్పి విశాద్యైకని బాధలించన శిషిద్ధాంతం
 ఈ గంధము కు వికారముగను, ఇది శరీరము
 వివరింపబనిలేకుండును

ఈ శుభములన్నియు పరిసరశోభకారకములని మొద
 లుకే చెప్పితిని సృష్ట్యాదిగండియు ఈ సమృద్ధియు యేకాది
 నటికని పారగపర్యముగను ధర్మము లననశ్శిం చెడి వారలు కను
 తమ స్వహతములను విడువ అక్షి చును- యుదును
 మనము చూచుచున్నాము కొందు భక్తియోగమును మరి
 కొందరు జ్ఞానయోగమును కొందరు ప్రపట్నని మరి కొందరు
 విరాగమునట్లు మోక్షసాధనములుగ కొనరించుటలో మోక్ష
 మునకు వ్యవహితోపాయము భగవత్సమూర్తపూజయే యని
 శ్రీవిశిష్టాదైవతప్రవర్తకప్రథమాచార్యులగు శ్రీ విఖనో
 మునీ ద్రలువారి మతానుసారముగ నిరూపించు ఈదిన్న
 పుస్తకమున నేని ప్రాప్తిని ప్రపత్తుకూర్చును మాన్యా
 శ్వరులారంభించి శ్రీభగవద్రామానుజాచార్యపర్యంతముగల
 భాగవతాగ్రేసరు లందరును 'వైఖానసమత సప్తిష్టా శా
 ప్రత్యక్షదర్శనమ్' (సి శోపనిషత్) అనుకను సృష్ట్యాదియజే
 శ్రీ విఖనో మునిప్రసలనేను కదగు యాచార్యులసంతతి

చేతను ప్రతిష్ఠాపితములగు ద్విదేశములందు ప్రవృత్తిజేసి కృత
కృత్యులై సవిషయము ప్రసిద్ధి

ఈ యాకించ్యనిర్వృత్తితమగు స్వల్పవాచికకైంకర్య
మను పరాశరు డనుగ్రహించునట్లు భాగవత శిఖామణులు
పురుషకారము చేతురని అశించుచున్నాను

కంకటావ	}	భాగవత సేవాభిలాష
సోధి సం॥		వేదాంతం పార్థసారథి కృష్ణమాచార్యులు
త్రావణ పుంగ		

యనునట్లు అధ్యాత్మబుద్ధితో భగవంతునియంగు సర్వకర్మ
 ములను కర్తృత్వమును అర్హితురని చెప్పబడినది అదియెట్లనిన
 అస్సదామల శరీరముల తనంతట ప్రవర్తింపజాలక తదవీరి క్త
 మగు నాత్మకుగళక్త ప్రవర్తించుటను మనముచూచుచున్నా
 మోజీవాత్మలకు నినుంతయగుటచేతకాత్మముగు భగవంతుని
 వశమై జీవాత్మయు తగ ప్రవర్తించి కల్గియుండును వానియిచ్చ
 లేక ప్రవర్తింపజాలను ఇదియే ఆత్మగు నిరూపక నిరూపము
 ఈసూక్ష్మము నెరుగుటచేతకే వివేకియగు ప్రపన్నుడు తా
 జేయుకార్యముల కన్నిటికి భగవంతుడే ప్రేరకుడని నమ్మి వాని
 క్తంకర్మ నిర్వహణరూపమైన కర్తృత్వమే తగయు గు కలదని
 కర్మలజేయుచున్నాడు అట్లుగానిచో విధినిషేధశాస్త్రములకు
 తావేయుండజాలదు, 'క్షానీ నిత్యముక్త ఏకభక్తిరిశిష్యతే'
 (గీత7-7) యనునట్లు స్వస్వరూప పరస్వరూపములనెరిగి జ్ఞాని
 తన స్వాతంత్ర్యమునుపదలి భగవంతునియందే భక్తిగలిగియుం
 దుటచే శ్రేష్ఠుడనబడుచున్నాడు అట్టివాడే 'భక్తః శ్రద్ధయా
 యార్చితు మిచ్ఛతి' (గీ 7-2) యని భక్తియుక్తుడై శ్రద్ధతో
 గర్వించుచున్నాడు అట్లే 'అస్తః ప్రవిప్లః శాస్తాజనానాం
 సర్వాత్మా' (తై-శు 3) జీవుని విశ్వాసముననుసరించినయే వాని
 కంతరాత్మగానుండి వాని యత్నముల నీశ్వరుడునిర్వర్తింపజేయు
 ననియు చెప్పబడియున్నది ఈయర్థమే 'సర్వస్యచావాం వృది
 సన్నివిష్టో మత్తః స్మృతిఃజ్ఞానమపొహనంచ' (గీ 15-15) యను
 మొదలగు స్మృతులచేతను వ్యక్తపరుపబడినది కాగా జీవుని
 కర్తృత్వము ఈశ్వరాధీనమేనగుట యుక్తమైయున్నది 'తేన
 వినాత్మణ గ్రమపి గచలతి' (ఈశ్వరేచ్ఛలేక తృణమైననుచలిం

వదు) అనిగదా కెగ్గెనుచున్నారు ఈరహస్యము 'హిమవాన్
మంగరో మేగుః త్రైలోకిం సహాయరైః, శక్యం భుజాభ్యా
ముద్ధగం సంఖ్యే భరతాచుః, యాయనోః సుహృత్వేన
భక్త్యాపరిమయా చ సః శత్రుతానాం యక ర్యోఽపిలఘుత్వమగ
మత్కపే' (ముద్ధకాండం) అని శ్రీమద్వామనాథుని ముగి
మూర్ఛితుడగు లక్ష్మణునిద్వారాను సంగ్రహించి పరమభక్తు
డగు వాయసూచు కు భగవదగ్రహణచ లక్ష్మణుని శరీ
రము తేజయెగురింపఁగలయు శత్రువులకు భాగతిభారమై
యెప్పిగయు నతివిగ్రహ స్వరూపిని

ఇట్టియెడ జేపని స్వాత్మత్యము ఎట్టిదను విమర్శమును
గూడ చేయుట చక్కఁగాను అజమానని యాజ్ఞను అడుగు
తక్షక నిర్వహించి సేవకు స్వాగత్యుక్తా దీనిని సరిపాల్చి
వచ్చును 'అపణిపాదో జపనో గృహితా పశ్యత్యచక్షుః
సశ్రుణోత్యకర్ణః' (కేవల శ్రు 4-16) అనునట్లు ముక్తుడగు
జీవాత్మకర్మోద్రియాదిసంబంధము లేకుండియు తత్కార్యముల
జేయుటయు బద్ధావస్థయందును స్వపదశలఁగి ఇంద్రియ కార్య
ము లేక భోగానుభవమును గల్గించుటయు తెలియుచున్నవి
కాగా భగవదాజ్ఞాపములగు విధివిషేధశాస్త్రములను
లెస్సగా తెలిసి యుక్తమగు ప్రవర్తనముజేయుట జీవునకు
విధియైయుండును లేచో మార్గము కిల్లును లోకిమందును
అజమానని యాజ్ఞ తిక్రిమిది నడచుకొను సేవకునకు
శిక్షయు అనుసరించి నడచుకొను వాకి సాన్నిధ్యగౌరవధనా
దులు లభించుటయు ప్రత్యక్షముగ మనము చూచుచున్నాము
కదా

(6) అవస్థాత్రయసాక్షియోజీవుడు — ఒకానొకడు కరచరణాది విశిష్టమైన తనదేహమునుజూచికొని, నాశరీరము సుందరమైనదనియు యెదుటివాని శరీరమునుచూచి వానిశరీరము విరూపమైనదనియు చెప్పుటను చూచుచున్నాము ఇందుచే నేను అనునహంశబ్దముచే నిర్దేశింపబడినది జీవుడేననియు శరీరముకాదనియు తెలియుచున్నది ఇట్లుండ 'తద్దైత్యశ్శక్తి ఋషిర్వామదేవః ప్రతిపేదే అహంమనురభవం సూర్యశ్చ' (బృహదాశ్రు ౩ ౩ బ్రా 4 మం 10) అని జగత్తునందు బ్రహ్మభావము కల్గిన వామదేవుడు తనన మనువుగను సూర్యుడుగనుభావించి ప్రసంగింపటచే ఆత్మకు అహం శబ్దవాచ్యత్వము స్వాభావికమైనదిగాక ఆగంతుకమై యాత్మకరణ సంబంధముచే నేర్పడి అట్టియంతః కరణసంబంధము పోయినంతట 'అహం' భావము నశించగా ముక్తికిలుగునని చెప్పిడి సిద్ధాంతము యుక్తమైనదికాదు

జాగ్రదవస్థ — దేహాద్రియాదులతో కూడిన అహంకారమునం దాత్మాభిమానముకలిగి వ్యవహరించుకాలమే జీవునకు జాగ్రదవస్థయగును

స్వప్నావస్థ — 'య ఏష స్వప్నే మహీయమానశ్చరత్యేష ఆత్మా' అనునట్లు జాగ్రదవస్థయందువలె బాహ్యసాధనముల నపేక్షించక 'అహం' అనుననుభవముతో భోగముల ననుభవించునవస్థయే స్వప్నావస్థయగును 'ఏష సుప్తేషు జాగర్తికామం కామం పురుషోనిర్మిమాణః, తదేవ శుక్రం తద్రహ్మ తదేవామృతమశ్నుతే' (కరశ్రు 5 ౪) జీవుల

పేడించేడి కామరూపదాస్ గారి నీవ్వగు జీవకర్మానుగూఢముగ
తాత్కాలికముగ స్వస్తింపు నునభవింప చేయుచున్నాడు
అని చెప్పబడుటచే న్యవభాగము సత్కమే అసత్యముకాదు
ఇట్టినునుభవము స్వప్నమందు ప్రకృత్యనుగుటచే దాని ననుభ
వించు నహంశబద్ధవాచుడగు జీవుడు స్వప్నావస్థయందు కలడు

సుషుప్త్యవస్థ — సుషుప్తియందు పేల్కొనచిన వాడు
'తన్ను తా నెరుగ'నని చెప్పు ననుభవముచే సుషుప్తియందు అహ
మనుభవము లేదనియనరాదు తాను తా నెరుగకుండుటయనిన
బ్రాహ్మణాది జీవవత్తాది ధర్మవిశిష్టగుగ నెరుగలేదని యర్థము
కాని 'అహం' అను విశేషానుభవములేకపోలేదు సుషుప్తియం
దుండునది అహమనుభవ మే క్రిమాత్రమేనని తాత్పర్యము
కర్మానుభవమునకై జీవుడు శరీరబంధమును తన్మూలముగ
స్వస్వరూప ప్రకటమును ప్రతిబంధించు జ్ఞానసంకోచమును
కల్గియుండు దశయే సుషుప్త్యవస్థయగుచు దీనిని కారణ శరీర
మనియు పిలుతుగ

తురీయీయవస్థ — సాధనచతుష్టయముచేత పరబ్రహ్మాన్ని
పా ననము చేసే సాచితాగమి కర్మములను, అనుభవమువలన
ప్రారబ్ధకర్మమును పూర్తిగా నశింపగా తన్మత్రయ విముక్తమగు
శుద్ధాత్మ ప్రకటితమగుచున్నది స్వేదనరూపేణాభి నిష్ప్రయతే
(ఛాందో 8-12-1) మని ఈతిని కైవల్యార్థిమనియు చెప్పుదురు
ఈజీవు స్వస్వరూపానందమును మాత్రముకోరెడి అహంకర్తృ
త్వాభిమానయగు ప్రకృతికామగుడు జేహమునుజునగా
ఆత్మయొక్క నిజస్వరూపమే అహం అబ్బడినది ఇదియే ఆత్మ

ధర్మము 'తరీయ స్వర్వదృక్' (మా డూక్యశ్రుతి) తురియు
డగని జీవుడెల్లప్పుడును సర్వమును తెలియుచున్నాడు అట్టి
జ్ఞాత (నేను) అనువాడే ప్రశ్నకాత్మ తనకు తాను ప్రకాశిం
చెడి ప్రతివస్తువుకూడ 'నేను' అని గనుభవమును కలిగియుం
డుట సహజము

తుర్యాతమము — 'త్రైతైత్యాదుం తురీయస్థః, తురి
యాస్తే వజ్జుః శ్యతే' (త్రిశిఖ్రబా స్మణోపనిషత్) తురియును
జీవుడుగన తురి అ తీతుడు విష్ణువనియు దీనియర్థము 'తుర్యా
తితః సర్వవజ్జుః' అ) మహానారాయణముగలదు కలకు
'గృహం బ్రహ్మవాత్మానౌద్ధర్మనాత్' (బ్రహ్మసూత్రము)
అని జీవాత్మ పుమాత్మ లువును త్మ యకువారమందు
రని చెప్పబడినది 'బ్రహ్మపురీ దహరిం పుండరీకం వేశ్మ
దహరోఽస్మిన్నంతర ఆశః, తస్మిన్మదంతస్త దన్వేష్టవ్యః
సంజిజ్ఞానతవ్యః' (ఛాం ర-1 ౪) అని శరీరమును బ్రహ్మపు
మందు దహరమును నాకాశమునం దెద్దగలదో దానిని వెదుక
దగునని చెప్పబడినది ఆ పదుకదగినవాని విచారింపదగిన
వాడు గుణవిశిష్టుడు నారాయణుడనియు చెప్పబడినది దీనిచే
దహరాకాశమున జీవుడు తనసహజచైతన్యమును వీడనకు
స్వాతింత్ర్యమును గూడ ఎదువకయే పరమాత్మను వెదకు
చున్నట్లు శ్రుత్పూర్వము స్పష్టమగుచున్నది కాని తుర్యాత
మందును 'అహం' య వసుపాలేను

నిష్కల్పనమాధి — సమ ధియంతు దృశ్యప్రపంచము
స్ఫురించక పోవుట చే నయ్యది జగదవస్థక దు అన్యధ్యానము

తదేకాక రమునంగండుటచే మనస్సంకల్పములేనందున స్వప్నావ
స్థయుకాదు జడతత్వమగుతమస్సులేనందుచే సుషుప్తియుకాదు
అదికేవల తురీయమై అవస్థాత్రయముకంటె విలక్షణమైనది
ఇందుకు 'జహత్తేనాం భుక్తిభోగామజోఽన్యః' (శ్వేతాశ్వతర
శ్రుతి 4-5) హృదయాకాశప్రవేశమగు తనుత్రయవిముక్త
చేతనుడు తనుగత భోగములననుభవించి అచేతన ప్రకృతిసంబంధ
మనిత్యమని గ్రహించి దానినివిడచునట్లు చెప్పబడినది మరియు
అశిరిరంవా వన్తం నప్రియాప్రియే స్పృశితః' (ఛాండి 2) 'కేవల
జీవయుక్తమేవతురియమి' (ఓ రీగోపనిషత్) అనునట్లు కర్మా
రబ్ధమైన దేహమును వీడియున్న శుద్ధాత్మస్వరూపమును కర్మ
ఫలభూతములైన సుఖదుఃఖములు స్పృశింపవనియు, కేవల
తుర్యాత్మానుభవమి కైవల్యగునియు తెలియవచ్చుచున్నది
ఇందుజివునకు స్వస్వరూపానందానుభవము మాత్రమే కలదు
ఈతడు 'ఏహోఽనురాత్మా' (ముండికిం) యనునట్లు సూక్ష్మ
రూపియనియు 'అజోఽత్యఃశ శ్వతోఽయం' (గీ 2-20) అను
నట్లు ఆత్మస్థిరమగు వున తదనుభవమును స్థిరమైమాత్మ యను
వగుట తదానందము పరిమితమునైయుండును దహరాకాశ
మున బ్రకాశించు జీవుడు కేవలజ్ఞానప్రకాశుడే వీనికి బ్రహ్మ
సందానుభవములేదు పతి చేంతలేని పత్ని నిలువుటద్దమునతన్ను
దాజూచిఱ్ఱాని యొంటరిగ ముటయుట వంటియానందమిది శతో
త్తరగుణాధికమగు బ్రహ్మసందానుభవమునుగోరక యొంటరిగ
నుండగోరుటయే ఈయధికారియందలి క్రబలదోషము ఈతనికి
జ్ఞానాంశముమాత్రమేవృద్ధిజెంగుట ఆనందములేదు 'తమాత్మ
స్థాయేఽను కశ్యచి' (కరత్రు 1-2-16) యని జీవాత్మాయందు

అంతర్యామియగు పరమాత్ముని యనికి చెప్పబడుచున్నది కావున చేతనుడు తనయాత్ముడు ఒంటరిగ నుపాసింపక పరమాత్మాత్మకమని తెలియనగును అట్లుకాని యనుభవము శరీరలేని శరీరమునిలచుటవంటిదగును తన కంతర్యామియగు పరమాత్మును పొందగోరి ప్రహ్లాదునివలె దేహగత సుఖదుఃఖములనంటకయు జ్ఞానాంతరము భాసింపకయు వికల్పములేక కేవల పరమపురుషునియందే తైలధారవలె యవిచ్ఛిన్నమగు స్మృతినంతటి రూప భక్తియుక్తమగు జ్ఞానమును కల్గియుండు నవస్థయే సర్వోత్పసమాధియగును స్వస్వరూప పరస్వరూప జ్ఞానములేనయెడ మాక్షిప్రాప్తియెవ్వరికీ ఇది యసంభావితము 'విజ్ఞాన మానందంబ్రహ్మ' (బృహద ౪-28) 'ఆనందంబ్రహ్మణోవిద్యా', నభిధేతికుత్తిశ్చనేతి (తై2-౪) ఆనందోబ్రహ్మ' (బృ4-౪) 'రసోవై సః, రసగ్గ్ హ్యేవాయంలభ్యాస్సద్భవతి' (తై2-7) అనుశ్రుతులచే ఆనందమయుడగు పరమాత్మరస నినియు తద్రసలాభమును పొందువాడు జీవాత్మయనయు నిట్లీరువుర భేదమాస్పృష్టపరుపబడినది ఈ రసానుభవమునందియే జీవాత్మ తన్నుమరచి తన్మయుడగును రెండులేని ఒకేవస్తువుగ పరమాత్మ యంగీకరింపబడిన నైక్యము దెనితో పొసగును? ముక్తి దశెవరికు నానందము ననుభవించు జివునకు ముక్తిదశయందానందములేదనుట యివేకియు అదిశాస్త్రవిరుద్ధము అనుభవవిరుద్ధము 'బ్రహ్మవిద ప్నోఆపర'వ న ము రంభించి 'సోఽశ్నుతేసర్వోకామానహ, బ్రహ్మణావిదశ్చీత' (తై 2-1) యని ముక్తిని యానందము వ్యక్తముగ నుపదేశింపబడినది

త్రిపుటి రాహిత్యము మోక్షము కాదు — వేద్యవేత్తల వేదములు మూటికిని త్రిపుటియని పాఠభేదము వ్యవహారము వేద్యము, పరమాత్మము వేత్తజ్ఞానము వేదనము తెలియటకు సాధనము మునుపగు ఇయ్యది బాహ్య త్రిపుటియని అంతరి త్రిపుటియని ను అంతరాంతరి త్రిపుటియని ము త్రిపుటియని గనుండును

బాహ్యత్రిపుటి — ద్రవ్య, ప్రకృతి బద్ధుడగు జీవాత్మ 2 దృక్కు, ల్వగాది పంచేంద్రియముల ద్వారముగ గ్రహించు దేహాపాధిగల జీత్మజ్ఞానము (సాధనము) 3 దృశ్యము, శబ్దస్పర్శరూపరస గాధములు అంతరి త్రిపుటి — ద్రవ్య, స్మృతి లాభతః కిరణమై శుద్ధముననుకల్గి సత్త్వోపాధ్యక్షకుడగు జీవాత్మ 4 దృక్కు, ఉపాసనాపరమగు సగుణ బ్రహ్మసాక్షాత్కారము నకు శుద్ధాంతః కిరణమునందు జనించిన బుద్ధివృత్తి యనెడి జ్ఞానము 5 దృశ్యము, ఉపాస్యగణ బ్రహ్మ సాక్షాత్కారము అంతరాంతరి త్రిపుటి — 1 ద్రవ్య, తురీయ స్థానముగు సమాధియందు నిలువ ధిక్కుడై స్వప్తిభావము నందిన శుద్ధజీవాత్మ 2 దృక్కు, ఎత్తిరిహితమైన శుద్ధాత్మజ్ఞానముచే 'సర్వవిఖల్యదం బ్రహ్మ'యను ప్రతిపదసరించు సర్వస్థిభావమును కలుగ జేసి నిరక్షరములను విభజించి తరములను వేరుచేసి గ్రహించు పరమ హంసవలె ఉద్భవత్సంపృక్తమగు పరమాత్మను 'అజోరణీయాక' అనునట్లు గ్రహించుట 3 దృశ్యము, 'అస్మాచ్ఛరీర త్నముతాయ పరః జ్యోతిః కనంకద్య స్వేనరూపేణాభి నిష్పద్యతే' (ఛాందోగ్యం) యని జీవాత్మ తనకీరత్రయమును వదిలి పరంజ్యోతినిబొంది స్వస్వరూపమున నిలచుట ఇయ్యది

బాహ్యపాధిలేని కేవలకూషమిదమిగ్గనుగిగ్గయించుటకు
 వీలులేక కేవల స్వకూపములేత వ్యక్తియగు జీవుడు ప్రకృతి
 కావల ప్రకాశించు వెలుగునుపొంది సుఖ్యయగు పరిపూర్ణ
 పరంజ్యోతిసుగు షరమాత్మయను నివాతస్థ దీపముపగిది
 యథాతథముగ విలయితిగుగును అగ్రక ప్రకాశకుగు నస్తువు
 యొక్క సాన్నిధ్యమున సత్యబ్రహ్మకాశమగు వస్తువు లీగమై తదేక
 రూపమై యుండుటవంటిదగి దీగివిజెప్పనచ్చును దీగినే 'సూర్య
 ప్రభాశిద్యోతన్యాయ'మని పెద్దలు వచితురు ఇచ్చట పరం
 జ్యోతిః ప్రాప్తియే మోక్షముగ జెప్పబడినది కాని ప్రకృతి
 విముక్త కేవల జీవాత్మప్రాప్తియని చెప్పబడలేదు

తిరుప్పతిరాహిత్యమే మోక్షమనినచో ద్రవ్యముగు ప్రత్య
 గాత్మగూడ నశించవలెను ఇకమోక్షప్రాప్తియెవ్వరికి? "అస
 న్నేవ సభవతి, అసద్భవేతివేదచేత్, అస్తిబ్రహ్మేతిచేద్వేద,
 స నమేనం తతోగదురితి" (తై 2-6-10) ఎవ్వనికి బ్రహ్మ సత్తా
 జ్ఞానముకలదో వాడు సత్కలవాడగును అను మొదలగు
 శ్రుతులచే వేద్యవేత్తవేదనములు సిద్ధమగు చుండుటచే
 బ్రహ్మము నిర్గుణమనుటయు వ్యవహారిక సత్య పారమార్థిక
 సత్యములను షరిభావయు అసంధ్యయు 'సత్యగజ్ఞానమసంతం
 బ్రహ్మ' (తై 2-1) సత్యజ్ఞానాదివిశిష్టుడై దేశ కాలవస్తు పరిచ్ఛే
 దములేనివాడై బ్రహ్మపదార్థమనియు 'బ్రహ్మ విదాప్నోతిపరం'
 'సోఽశ్ను శే సర్వాకామాకాసహ, బ్రహ్మణావిపశ్చితా"యని
 యట్టి బ్రహ్మము నరిగినవాడు జనన మరణబంధమునుండి విము
 క్తుడై షరమాత్మతో ఆనందముననుభవించుననియు "రసోవై సః"
 శత్యాదులచేతను ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మలకు భేదము విశదీ

కరింపబడినది “విజ్ఞానమాండం”యని బ్రహ్మము విజ్ఞానమను నొకరసమును ఆనందమను నొక రసమును నైయున్నట్లు తెలియుచున్నది “సప్తకోక్తిహ్మణ ఆనందః” అది బ్రహ్మముక్కయూనందము “బ్రహ్మశో విద్వాత్” బ్రహ్మనందమును తెలిసికొనువాడు అను శుతులచే శాస్త్రజ్ఞేయజ్ఞానములు స్పష్టముగ తెలియుచుండ నిర్గుణబ్రహ్మవాదముగ కాధారములేదు

(7) అచిత్తు లేక ప్రకృతి

“మాయాం తు ప్రకృతిం విద్వాత్” (శ్వేతా) అని ప్రకృతికి మాయయను నామాంతరము కలదు మాయ కథిపతి ఈశ్వరుడు ‘మాయాగంతుమహేశ్వరం’ అనియు చెప్పబడినది ‘యామా-సా-మాయా’ ఎయ్యది లేనట్టిదో అది మాయయని శూన్యవాదులనుట యుక్తముకాదు శాస్త్రములకును యుక్తికిని అదివిరుద్ధము ‘యా మా’ లక్ష్మీతల్లియో ఆమెయే మాయ యనబడును లక్ష్మీకి నిఘంటువునందు ‘ఇందిరా లోక మాతా మా’ యని కర్యాయములు కలవు తల్లియనగా జన్మకారణము ‘మమయోనిర్మహద్భ్రహ్మ తస్మిన్ గర్భంద ధామ్యహమ్, సంభవస్సర్వభూతానాం తతోభవతిభారత’ (గీత 14-3)యను గీతావచనముచే ప్రకృతియగు యోనియందు భగవానుడు గర్భమునుంచుననియు దానభూతములు పుట్టుచున్నవనియు తెలియుచున్నది

(8) విభూతి ద్వయము

నిత్యవిభూతియనియు లీలావిభూతియనియు భగవానుని విభూతి రెండువిధములైయున్నది ‘య ఇమం చ లోకం పరంచ

లోని సర్వాణిచక్షూః, యో శోకః, యతిః (బ్రహ్మదా)
 యని రోగ లోకః లు రోగః, మాత్రం ద్వివి దీవికి
 విహానారాగమును ప్రకటించినాడు. ద్వైతపంచ:
 అవిద్యాప్రహరణేతి శబ్దం. చైతన్యం ఇతి
 'దివ్యేంద్రహా' శీషానామో, మానవానిత్య' (౧౦2-
 2-4) అదేసభగము శరణాశ్రయం దివ్యమశర
 మాత్మలను అయి 'తతవై స్మత్కృత్యభిప్రాయ' (ఛాందో
 8-1) అట్టి మహాకాశమును హామయం తత్త్వం దివ్యమ
 అయి చైతన్యం 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి
 (పురుషసూక్తి) 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి
 యని అట్టి 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి
 వాని సాన్నిధ్యం 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి
 లీలావిభూతి యథోభాగం 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి
 భోగోపకరణ భోగభాగం 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి
 విభూతి యథోభాగం 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి
 యుండ, 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి
 సీతాధియను రంగ 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి
 యొప్పునందును ఈయన మాత్రం 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి
 హృదయ 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి
 ఇమిడియ 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి
 సచరా 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి
 (గీత 11/1) సచరా 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి
 వగు ప్రకాశం దివి 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి
 అట్టి 'తతోనా' త్రివిధమయితే దివి

ప్రతీకృత (వనివరామాయన) ప భుగోచక్ర-బడిగ
ప్రతి వలె ఏగూ బిగి ౧౦౦౦ ౩ బహుమిమిడి
యు ని హ్యరిమివగా ౪ ౧౦౦ ౧౦౦౦౦

[illegible]

(9) గావిహా - 'కావ్యో రచనీ చక్రక సుసేత మ' |
 శ్రుతియే వీర భూతే ప్రతిమిత్రగత్త్వం భవేత్తువమే అని
 సత్త్వోజస్తయో గుణ ము 10 వ మెత్రన ల్వమై మున్నది
 ఇయ్యది బద్ధాల్మలజ్ఞాన నుదము | హృదక మై వపరతజ్ఞాన
 మును మిట్టి మును న్యమై హృద వివక రదన మై యుం
 డును స్వత్రక్రమమును 11 వ మున్న మునును నివ్వెను
 కియ్యది బాహుకాటబ తివల క్రడాంకరిమై యుండును
 మహావాది లత్త్వముల 12 వ మున్న మునును ప్రకృతి
 యని 13 జ్ఞానరోధయగు సంవృత్యనయు 14 త్రెన్మన్న 15
 మగుటచేమూ నుయ 16 ఒకేమాకారిముగి ఎర్పిషుంపుము
 హద్దుల్పేడుటచే క్షేత్రమనయు పలువధిములగు వ్యవహారిము
 దీనికి కలను 'మ యా లు ప్రకృతి విద్యాన్యాయసం తు
 మహేశ్వరం' (శ్వేతా 4-10) 'తేనయా నా సమాస్రం తచ్చం
 బరేణాశుగామినా' అను మొదలగు ప్రమాణములచే సమాయ
 విలత్రస్యపకారణ మగు న బదారమ ట స్పష్టము ఇది
 సాంఖ్యమతానుసారముగ జతుర్పిరతితత్త్వమయమనది ఇంది
 మొదిటి తత్త్వము ప్రకృతి దీనికి మూడుగుణములు కలవు
 ఓకిప్పుడు (స్వప్రకిముందు) న తత్త్వజస్తమములచే నీ మూడు
 గుణములు సమావసమిండుములు దిగిత్సప్తికై ఈశ్వరుడు
 సంల్పించిపూరిట తత్సంకల మనున రమ గ నీమూడు గుణము
 లలో తారతమ్యమున్నది స్పష్టంబమగును అప్పుడూర్వ
 మందు ఎలయోగిడి యథోభాగమందు ఎల్ల లతని లీలాభూత
 యేర్పడును

సత్యసభాతీయము జనా రోములకును చే భగవ
దానందానుభవము స్వయమును లలాపము తీయడో
బహులతీయములు ఈ వ్యయములందును చే ఇష్టతీ
గణానుభవమును సర్వమును ప్రశంసనయముయగును 3 త్వి
ప్రమీపాదము తీయము - అను జీవ / త్మనాను ప్రశస్తి
(భావో) అనయు 'అజ్ఞానత్యక్త శక్తి 2యం పురణః'
(1 త 4- 1) - నయని ముదలగా ప్రమీణముల చే పునరాది
త్వము నదియును 4 త కలు ప్రాప్తిల అనుము చేప వేద్య
నాది తాధి వా' (గ 11-44) అని ప్రత్యక్ష అనుములయనాది
త్వముచేపమును తమము, తమనాగూముగై' (ము
ప్ర) అని లెమును 5 తమును మును 6 తముద్యస్తప్రమోది
యం 7 తమున ఎమును 8 తమును 9 తమును 'యము వ జమునాదిచే'
(గ 11-4) అనుచు ఈ వ్యయమును సర్వము అను అనియు
మున్నది ఇది తత్వమును 10 తమును అలయుముడ
తద్వృత్తరేక వాదము తుచ్చమే

(11) సృష్ట్యము నిత్యము - సూర్య చంద్రమునాదాతా
యథా పూర్వముంట్లయిత (అనుము 40) పూర్వ కల్ప
మును అయు త్తదికల్పముందును నూర్చుముచుండగాగల
స్వప్రమును అ తున్మమును సృజిమును అతె అంతకు
పూర్వమును 6 తము కౌలన సృష్టకై తదికాము చక్రము
ఎగముగ తమ స్వమును యాముల 7 తయ్యది ముదిటిదో
(ముదిటి అనుము 8 తమును 9 తమును) అయికి పూర్వము ప్రకృతి
దిట్టల కల్పము నుండు 10 తమును అయికి పూర్వము సృష్టకై నా

రాత్రి కభేరము పుడే కృష్ణ దళంబు బోలె దోదీర్చి
 కలకా మిశ్రైకల్యమున స్త్రీల నరియించుచున్నవి
 నగుస్త స్తువుల ఈశ్వర శరీరమున నున్న నియు
 దీర్చిదాతయైనయె హాని నయమించుచున్న శరీరమును
 అందరి యశ్శ్రీయనితైత్తియగు గణధనిం చెప్ప నాగయవ
 మలలోకూడి మూల్యము డేయగుగ్గుగు దేహదేహధా
 రిలకభేదికెట్లును శరీరభూత గుణమును పునఃదాల్చెయగు
 నీశ్వర దేయ న గు గ్రు స్తులవేరు ఈశ్వర శరీరము
 నున్న ఈ పరస్పరైక్యస్వ తువా శరీర నియు ఘడవ కల
 నదానము ఈద్రవ్యము అత్యజ్ఞాన చంద్రాపమై దేశకాల
 వస్తుకంఛైగరవ తేజనడగుడ అనగ కరస్థర ఎరుడ్లులగు
 వివిధవస్తువులును స్వస్వరూపము దొక్క వస్తువయగునని
 కాని ఈశ్వరును తప్ప తక్కిన వస్తువులన్నియు మిథ్యయనిగాని
 యర్థమెంతమాత్రము కాదు పునః సీశ్వరునితో చిత్తులకు
 స్వరూపమగు మాత్రమే సమత్వమున్నది కాని సకలవిధసా
 మ్యము సంభవింపదు

(12) చిదచితుల కీశ్వరుని స్పృశిక ర

అచిత్తునకు 'అక్షరము, అవ్యక్తము, తమస్సు' అనుచివి
 యవసావిశేషములు సలిలమే లక్షణముండి సలిలవ లో
 కలసి సలిలమైనట్లు 'తమఃపదవ ఏకీభవతి' యని ఈ యచిత్తు
 ఈశ్వరునియంగలయమగుచున్నది 'బ్రహ్మాదిభుక్రలీ నమన ష్టే
 స్థావరజంగమే, ఏక స్థితి విశ్వాత్మాసతు నారాయణః ప్రభుః'
 (మహాభారతం) 'అహం కృత్స్నస్య జగతిః ప్రభుః ప్రలయ

స్తథా' (గీత 7-6) యనుచు ఈశ్వరుడు ప్రళయకాలము
దొక్కడై సృష్టిస్థితి సలహారగులకు కారణమై యున్నాడు
మహాకాలతరుదల మార ండేయోపాఖ్యానమును మాగిన
నిమగ్న విభేదమున నగుపడుచు ప్రహలదులన్నియు ప్రళయ
మందీర్చుకొని కక్షిం బ్రవేశించి నృప్తికాలగుడుగుండి మథా
పూర్వక గ వెనువడి గ రక్షించబడుచు నని తాత్పర్యము
దీనినే సూర్య భాగిరణన్యాయమనియు చెప్పుదురు సహ
సూర్య ప్రథమ కేరగ లను సూర్యుడే యైనను విభిన్న
నాడయిన కలచే న్నవహులు చులయ్యవి సూర్యనితో
నన్య గాన యగ సైన్యములగు తారుచటచుండియు
కాత్రియగు శివ సంకోచవికాసములను మాత్రమె చెందు
చు సప్త ప్రళయముల వత్పత్తివివాదియులై చీతనా
చేతనముల నెరుగరగాత్మ వాక్త్రముని యభిగములై
భిన్నామరూపములతో నిత్య గతీ యగుచున్నవి

(19) ప్రళయము పోరుపట్టి బిడ్డను ఆశ్వాసవగవటకసా
ధ్యమున తోచినప్పడబిడ్డతిలి బిడ్డన ఊయెలలోగంచియుండి
నిదురబచ్చినట్లు అధికతపశ్శరై జన్మమరణకైకముతో గల
రతము దుఃఖము గుడిచికోటలను తిన్నక్షియగు నూయెల
యందుంచి నిద్రగతుటి విశ్రాంతినిచ్చుటయే ప్రళయము
ప్రళయకాలమునకు విశ్రాంతినందిన చేతనులు ఈవిశ్రాంతి
వస్థయందు దుఃఖరాహిత్యముగల్గినను స్వస్వరూపముగ జ్ఞానా
కారము శివలయ సృష్ట్యాదిని జ్ఞానదశస్థ వస్తువుతోడనే
'మనఃస్పృహం' అనుజ్ఞానము కలవారై సృష్టివిషయభూతు

శ్రోత్రేవాగ్వివృతాశ్చ శేదాః, వాయుః ప్రాగ్ హృదయం విశ్వ
మస్యపద్భ్యాం పృథివీహ్యేష సర్వభూతాంతరాత్మా' (ముండ
కం 2-1-4) 'అథహతపాపాదిన్యోదేవవకోనారాయణః' 'సృష్టి
స్థిత్యంతకరణం' ఇత్యాది ప్రకరణములు గీతదీక్షింతుచున్నవి

(14) నారాయణవియోగనిద్ర - ప్రభువులు గొప్పగొప్ప
యూలోచనములను సావధానముగ శయ్యయందుపడుకొని
యూలోచించుట సహజము అట్లే మహాకవులును శయ్యయం
దుండి తమకవితను సరిదిద్దుకొనుచురని చెప్పుకొనురు ఈ
సంప్రదాయము సర్వేశ్వరు డాచిత్యమును శయనిచి
యుండి ప్రపంచయోగ డేనుమును చింతించుట నుండియే
యనుకరింపబడినదని చెప్పవచ్చును ఇదియే ధగవానుడు తన
బిడ్డలయోగ డేనుమును ప్రేమపురస్కరముగ చింతించువపసగ
మైయుండును

సృష్టిప్రకారము — 'అథ పురుషోహవై నారాయణో
కామయత, ప్రజాఃసృజేయేతి' య - నట్లు జగత్సృష్టికుపకరించు
జ్ఞానరూపమగు సీసం 'లృశక్తియే ప్రథమశక్తియే మాయానుని
పిలువబడుచున్నది సతగోతతప్యతయని సృష్టిపద్దేశించి భగ
వానుడు తపస్సుచేసెనని చెప్పబడినది ఇచ్చటి తపశ్శబ్దమునకు
'తప - ఆలోచనే' య - నట్లు ఆలోచించెననియర్థము 'యస్య
జ్ఞానమయంతపః' అన నట్లే యూలోచనము జ్ఞానరూపమైనది
అనగా తనజ్ఞానశక్తిచే ఈశ్వరుడు వేతనులకు తత్తత్కర్తానుగుణ
మగుతత్తచ్చరీర సామగ్రికిల్పనచింతముజేసెనని తాత్పర్యము
'క్రయాశక్త్యాఇదం సర్వమృజతేతి - ఈక్షణ పూర్వీకాయాః
సృష్ట్యాః ప్రతిపాదనాత్' అని చెప్పబడినది

నావ గూఢ కల్పనము — 'సీమం దేవతా హంతా
హామిమా స్తిప్రో దేవతా అనే జీవీనాత్మనానుప్రవిశ్యనామ
రూపే వ్యకరవాణి, తాసాం త్రివిధా త్రివృతమేతై కాంకర
వాణి' (భాగవో 6 శ్లో 7) స్పృశ్యై ర్తయగ చరమేశ్వరుడు సూక్ష్మ
భూతములను సృజించి పరామూలముగ సృష్టికార్యముసాధింప
బడకుండుట నొగి తాచే అతరాత్మయై జీవరూపముతో పృథి
వ్యాదిభూతములం దనుప్రవేశమిది సృష్టి స్థూలముగ బరిణ
మింపజేయుచు నానురూపములచే వెలయునట్లు గించెనని తెలి
యుచున్నది

(15) సహాయాంతరంగిరవేక్షముగ భగవానునిచే సృష్టిసీతి
లయములకలుగ చున్నవి — 'స్వహతాని కౌంతేయప్రకృతిం
యాన్తి మామికామ, కల్పక్షయే పునస్తాని కల్పాగౌవిస్మజామ్య
వాఙ్' (గీతా 9-7) కల్పక్షయమందనగా చతుర్ముఖుని యా
యురవసారమున సర్వభూతములు నాప్రకృతిని చేరుచున్న
కల్పాదియందు తిరిగి వానిని ననుసృజియింతును అనుటచే
పరమాత్మనుండి తచ్చరీరభూతమగు ప్రతియొక్క వేరుపాటు
దశయే సృష్టియనియు ఏకీభావమే ప్రయసునియుకూడ నెరుగ
నగును దీనిచే బ్రహ్మము తాను జీవుడననుభవించు వీరుటయే
ప్రేయమనియు జీవుడననుభవించు సృష్టియనియు దుర్వా
దము ఖండితమగుచున్నది

(16) ఈశ్వరుడు మాయచే ప్రపంచమును సృజించుచు
న్నాడు — 'అస్మాన్మాయాసృజతే విత్వే సే తత్తస్మింశ్చాన్యో
మాయయాసన్నిరుద్ధః' (శ్లో 4-9) తనశరీరభూతమై తనతో

యవిభక్తమై సూక్ష్మావస్థయందు ప్రకృతినుండి సర్వేశ్వరుడి జగత్తునంతను సృష్టించుచున్నాడు ప్రకృతి (అవిద్య) యనశీ భగవన్నాయచే ఆ ప్రకృతియందే మియ్యెడు (జీవత్మ) బాధింపబడుచున్నాడు ఇట్టి సర్వేశ్వరు ప్రకృతి కీర్త్యరుగగుటచే 'మాయా యని వైశ్రుతియగు వ్యవహరింపబడినది కాని ఈశ్వరుడు మాయాబద్ధుడను సర్వమలొ వ్యవహరింపబడలేదు 'అస్మి' అని ఈశ్వరవ్యతిరేకుడగు జీవుడు మాత్రమే మాయకులోనై యున్నాడు అట్లే 'భోక్తాభోగ్యంపే' తారించు మత్స్య' (శ్వేతా) జీవుడభోక్త (ర్మఫలముల సనుభవించువాడు) యనియు, ప్రకృతిభోగ్యునియు ఈశ్వరుడు ప్రేరికుడనియు తెలిసికొనవచ్చును ముక్తయెంద సాధింపబడచే జీవప్రకృతి ఓరమాత్మలకు క్రియముగ భోక్తృత్వభోగ్యత్వాయంతృత్వములచే ఓరస్థిరభేదము స్పష్టముగా చెప్పబడుచున్నది

(17) ప్రకృతిగుణములు

'వికారాంశ్చ గణాశ్చైవ విధి ప్రకృతిసంభవాః' (గీత 13-20) రూపమయోక్తి మార్పులను గణములును ప్రకృతిపరిణామస్తు లందుండును జీవునితో సంబంధపడిన ఈ ప్రకృతియే ఇచ్ఛాశక్తిపాగులగు తన ఎకారములచేత జీవునకు బంధహేతువగున అప్రకృతియే అమానిత్వాగులగు తనవికారములచే నాతనికి మోక్షహేతువుగూడ కాగలదు 'పురుషః సుఖదుఃఖానాం భోక్తృత్వేహేతురచ్యుతే' (గీ13-20) 'కర్తా శాస్త్రార్థవత్త్వాత్' (బ్రహ్మసూత్రం) అను ప్రమాణములచే శరీరమునధిష్ఠించు ప్రయత్నమునకు హేతువగుటయే పురుషుని

కర్తృత్వమనియు ప్రకృతిసంస్కరమునొందిన పురుషుడే సుఖ
దుఃఖానుభవాశ్రయుఁడనియు సుఖదుఃఖభోక్తయనియు తెలియు
చున్నది 'పురుషః ప్రకృతిస్థోహిభుక్తే ప్రకృతిజాగుణా ,
కారణా గణానంగోఽస్య నిదనద్యోవి జన్మసు' (గీ13-22) జల
మునకగ్నిసంబధము చే నష్టముకలగిల్ల బద్ధాత్మకచిన్సింబు
ధము చే యవిద్యా ర్థానల కల్లను వనివిషయోపభోగ
ములు అచిత్సింబంధమాత్రజ్యములు గుణత్రయస్వభావము
గలది యదితమాత్రమే 'ఇత స్తస్మాద్ప్రకృతి విద్ధిమేప
రామ్' (గీత 1-5) అను ట్లు అచిన్నిశ్చితముగాని శుద్ధాత్మపరమ
పురుషునికి శరీరమగుచున్నది అట్టయాత్మకే ఈశ్వరారాధన
ప్రవృత్తియు తద్గుణానుభవమును తజ్జ్యహ మానందానుభవ
మును స్వభావము ప్రకృతిచేతకే బదాత్మ శుభాశుభయోను
లందు జనించుటకు హేతువగుచున్నది ప్రకృతిగుణములయం
దల సుఖాసక్తియే జన్మమునకు కారణమగును

(18) ఈశ్వరుడే జగత్తుకు కారణము

ఈశ్వరుడు సర్వాస్తర్యామయై భూతరూపములతో
జగత్తుకుపాదానకారణమగును అనగా నామరూపవిభాగానవా
మగు ట్లతనయందివిడియుండి సూక్ష్మచిదచిత్తులచేకూడియున్న
బ్రహ్మమే స్థూలమగు ప్రపంచమునకుపాదానకారణమగు
చున్నగనియర్థము ఈయంశము 'మామిరాపోఽనలోవాయుః
శింషనోబుద్ధిరేవచ, అహఃకార ఇతీయం మేభిన్నాప్రకృతిరప్తధా,
అపరేయమితి స్తస్మాద్ ప్రకృతి విద్ధిమేపరామ్, జీవభూతాం
మహాబాహూయయేవం ధార్యతే జగత్' (గీత 7 4,5) అను

పరిమాణములచే తెలియుచున్నది 'మఃపృథివ్యాతిష్ఠకా' 'అన్తః ప్రవిప్లశ్చస్తాజనానాగ్ం సవాత్మా' (తైత్తి) యను నట్లు సమస్త ప్రపంచము ఈశ్వరునకు శరీరము అట్లే సమస్త ప్రపంచమున కీశ్వరుడంతర్యామియై యుపావాస కారణగుచు చున్నాడు 'బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి' (శా దో ౧-2) 'తదాత్మానగ్ం స్వయమకురుత' (తై) అనునట్లు ఆ ఈశ్వరుడే స్వస్వరూపముతో సర్వప్రపంచమునకు సర్వ ధ్రువేరకుడై నిమిత్తకారణమగుచునా గు 'పరాస్యశక్తిర్వివిధైవసూయితే' (శ్వేతా 6 ౪) ఇత్యాది ప్రమాణములచే యూహ జ్ఞానశక్తకాల గిశిష్టుడై సహకారికారిణ బునగుచు నిట్లు త్రివిధ కారణమగుచున్నాడు ఈశ్వరుడు జగదాకారమున బరిణమించునప్పుడు వికరమునొందుటచే వికారిదోషముకలుగగు సూక్ష్మావస్థ సూలముగనగుటచే వికారముగ దోచినదిగాని స్వరూపమున నెట్టివికారము గలుగుటలేదున నిది దోషముకాదు

(19) ఈశ్వరలక్షణము హేయవ్రత్యనీక కల్యాణగుణనిధి —

ఋణలానంత విభవైకలిలుడను, సకలనిష్కల స్వభావైక దేవుడును, నిత్యలీలావిభూతి నాయకుడును సత్యజ్ఞానానంద దివ్య మంగల స్వరూపుడును అప్రాకృత దివ్యతేజో విలసితుడును స్వాభావికానవధికాతిశయజ్ఞాన బలైశ్వర్యవీర్య తేజశ్చక్ర్యాద్య నంత కల్యాణగుణనిధియు అచింత్య దివ్యాభిత సౌందర్య సౌగంధ్య సౌకుమార్య లావణ్య యశావనాది విలసితుడును శ్రీభూనిలానాయకుడును వాత్సల్యైక జలధియు దివ్యాభరణ దివ్యవస్త్ర దివ్యాయుధాదిసహ చతుడును నిర్దోతుకోపాదాన

నిమిత్త సహకారికారణమును పరివ్రాహవిధవార్త్యామ్యర్థా
స్వరూపి ననుభవజగదాధారులను పరాత్పరుడునగు నిశ్చి
రుడు శ్రియః పతి యని ప్రమాణము ల చెప్పుచున్నవి

ఇందుకు 'పరాత్పరంపురుషం' (ముండకం) 'వేదాహ
మేతం పురుషం మహాన్తం, ఆనిత్యవర్ణంతమసః పరస్తాత్'
'సప్రహ్మసశివస్సేన్ద్రః సోక్షరః పరమః స్వరాట్' (తైత్తి)
'వేదైశ్చసర్వైరహమేవవేద్యః' (గీతా 10 15) 'అహంసర్వస్య
ప్రభవోమత్తః సర్వం క్రవర్తతే' (10-8) 'మయిసర్వమిదం
ప్రోతం' (7-7) 'భూకారిం యజ్ఞతపసాంసర్వభూతమహేశ్వరం,
సుహృదం సర్వభూతానాం జ్ఞాత్వా మాం శాన్తిమృచ్ఛతి'
(5-29) 'మత్తః పగతరం నాన్యత్కించదస్మి ధనంజయ (7 7)
'స్వకర్మణాతమభ్యర్చ్యసిద్ధిం విదతిమానవః' (18 45) 'అహంకృ
త్సర్వజగతః ప్రభవః ప్రలయస్తథా' (7-6) 'మయాతత
మిదం సర్వం జగదవ్యక్త మూర్తినా' (9 4) 'మయాధ్యక్షేణ
ప్రకృతిః సూయతే సచరాచరమ్' (9 10) 'సర్వస్యచాహం
హృదిసన్న విష్టోమత్తః స్మృతిజ్ఞానమహోవానం చ' (15 15)
'దివిసూర్యసహస్రస్యభవేద్యుగపదుత్థిత' (11-12) 'సృష్టసిత్త్యం
తికరణీం బ్రహ్మ బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మికామ్, స సంజ్ఞాం యాతి
ధిగవానేక ఏవ జనార్దనః' (శ్రివిష్ణుపురాణం) ఇత్యాది పర
శ్చైతప్రమాణములు చూడదగినవి

(20) లక్ష్మీ లలిష్టుడగు నారాయణునకేరక్షణాధికారము
కలదు — 'హ్రీశ్చితేలక్ష్మ్యశ్చైత్యై' (పురుషసూ) అని పర
బ్రహ్మమగు విష్ణునకు శ్రిదేవియు భూమిదేవియునను నిరువురు
భార్యలుకలరు 'అస్యేశానా జగతో విష్ణుపత్నీ' 'నీలతోయద

మధ్యస్థా విమ్యుక్తేభేవ భాస్వరా' 'ఈశ్వరీం సర్వభూతానాం' అను శ్రుతులు లక్ష్మీస్వరూపమును ప్రశస్తింపించుచున్నవి మరియు నాయ జగన్మాత మరియు 'మాతరం పద్మనాభినిమ్' 'నిచ దేవీమాతరం' 'త్వంమాతా సర్వలోకానాం దేవదేవోహరిఃపితా, త్వయైతద్విష్ణునాచాబ జగద్వాప్తం చరాచర ' (శ్రీవిష్ణు పురాణం) ఈ మొదలగు ప్రమాణములు చెప్పుచున్నవి మరియు విష్ణునివలె ఈయు సర్వశైష్యై విష్ణున కపరాయినియైయున్న దని 'ఎష్టోద్దేహోనుయాపాంవై 'రోత్యేమాత్మనస్తయమ్' 'అస్యా దేవ్యా యథాపాపముంగ ప్రత్యంగ స్థావనమ్, రామస్యచయథా రూపంతస్యేయమసి తేక్షణా 'నిత్యైవైషా జగన్మాతావిష్ణోః శ్రీరసపాయినీ, యథాసర్వగతో విష్ణుస్తథైవాయం ద్విజోత్తమ' 'సర్వేషామేవ లోకానామీశ్వరీ మమవల్లభా, అస్యామసుచ శేషంహివిభూతిరుభయాత్మికా' యను మొదలగు ప్రమాణ ములు చెప్పుచున్నవి లక్ష్మీస్వరూపము భగవానుడగు విష్ణుని స్వరూపమువలె నిత్యమై సమస్తకల్యాణగుణైకతానమైయుండుటచే తదనుగూఢమై దివ్యమై విగ్రహసాందర్య మొకప్పుడును శారవడకియుండును ఇట్టి దివ్యరూపతులసేవయే చేరచుచు కరమప్రాప్యము భూమిదేవియు శ్రీ మహాలక్ష్మీయొక్క యంశమేనను విషయమును ప్రమాణములు చెప్పుచున్నవి

(21) సకల నిష్కలభేదముచే బ్రహ్మము ద్విధమై యుండును

'సకలే నిష్కలే భావే సర్వత్రాత్మావ్యవస్థితః' (జ్ఞాన బిందూపనషత్) 'దేవీవా బ్రహ్మణోరూపేమూర్తం చామూర్తంచ' అను శ్రుతులు బ్రహ్మస్వరూపము సకలనిష్కలరూపముచే

ద్వివిధగుణమన్వల్లం చెప్పును విమరియు 'సస్మాత్పరప్రహ్లాద
స్యాకారవిరాకాకా ద్వివిధంపూపం స్వభావసిద్ధమ్ విరుద్ధమితి
నాస్త్యేవ, యథా అపరిమితావిచ్ఛిన్నాద్వైతాఖండమహాతేజ
స్సతా ఇతి నిరాకారం, అహమిత తేజోరాశ్యైర్గత సూర్య
నారా కుణమూర్తిరివ సాకారమితి సత్యమ్, విరుద్ధమితి నాస్త్యేవ'
అని సాకార నిరాకారములకు భేదము అనగా విరోధము లేదని
మహానారాయణ పరివర్తనను చెప్పబడినది

(22) పరవ్యూహాదిభేదము - బ్రహ్మము పంచప్రకారమైనది
'వైకుంఠేతుపరః శ్రీశః పూజావిష్ణోద్విధుంచకమ్, విభవో
రామకృష్ణాగిరంతర్యామీ శరీరగః, విగ్రహకృతిగర్భా స్యా
దాచార్యస్తూపదేశకృత్' 'ఛరత్వం పూజావిభవావంతర్యా
మిత్యమేవచ, అర్చాచార్యావతారాద మాద్విధ్యం పరికీర్తితమ్,
పూర్వస్మాదపి పూర్వస్మాదుత్తరః సులభః స్మృతః' - 'నిత్య
ముక్తోఽభోగ్యత్వాత్పరవ్యూహాత్మనో హతే, తత్కాలసన్ని
కృష్టైకలక్ష్మ్యత్వా ద్విభవాత్మనః విశిష్టైర్లోకసంసిద్ధైశ్చిత్తై
త్వాదంతరాత్మనః, అర్చాత్మచ్యేవ సర్వేషామథికారో నిరంకుశః'
అన మొదలగు ప్రమాణములచే సర్వేశ్వరుడు పరవ్యూహ
విభవాంతర్యామ్యర్చాస్వరూపములను నైదుప్రకారములుగను
ఆరవదగు నాచార్య స్వరూపముగను లోకానుగ్రహార్థమై వెలసి
యుండుననియు సందుక్రమముగ మొదటి మొదటి రూపముకంటె
తరువాతి తరువాతిది యెక్కువ సులభమైనదనియు తెలియ
దగినది

పరస్వ - గురు - 'దిశ్యేత్యే హావ వ్యామూహ్యతాన్
 క్రాంత్యే 12 - 'దిశ్యేత్యే హావ వ్యామూహ్యతాన్
 సహస్రే 12 - 'దిశ్యేత్యే హావ వ్యామూహ్యతాన్
 చోహ్యే త్రిమూహ్యతాన్ హావ వ్యామూహ్యతాన్
 యమై యేగు దివ్యహామమున గాత్యము చేతకుమూత
 మనునావ్యమై శాశ్వత్యే త్రిమూహ్యతాన్ హావ వ్యామూహ్యతాన్
 శింజితిదివ్య గంధగ్రహము ఈగ్రహము శ్రీమన్నారాయణ
 డని వ్యూహరూపము ఇతి పరస్వ హావము గు సర్వేశ్వరుడు
 'సనానీషపురుషః పంచధాప చ త్నా' యనుటు పూర్వహావభ
 వా సర్వగ్రహాచక్ర రూపము నైకు ప్రకరములుగ
 నగుచు సమాశ్రియణసౌలభ్యార్థమై త్రిజ్ఞానాదివ్యగ్రహములను
 విభజించి తత్తదధికారాచుగ్రహముగ రక్షణముకుతిగినట్లు లోకా
 లోకములందు సన్నివాసముడగుచుండును

పూర్వహావము - 'గోపూయమానః పంచభిస్సర్వ
 గుణైః క్రపన్తైః సర్వావిమాణా ధారయిష్యసే' (పారమాత్మిక
 శ్రుతి) 'విష్ణుంచ పురుషం సత్యకుచ్యతంచ యధిష్ఠిర, అని
 రుద్ధంచమాప్రాహురైవభానస విదోజగాః' మహాభరతము
 అనునట్లు విష్ణుపురుషసత్యామృతానిరుద్ధులను పంచపూర్వహా
 ములనుధించి జగద్రక్షణము సేయుచుండును ఈపూర్వహావ
 రూపము గూడ సనకనందనాదులకనుభావ్యమగును

విభవస్వరూపము - 'అజాయమానో బలూథా విజాయతే' (తైత్తిరి) 'ఎరిత్రాణాయ నాథూనాం వినాశాయ చ
 దుష్కృతాయ, ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే'

(శీతా ౧) అను స్త్రీ సాధువు ఈ రహితబ్రతు సాధించు
 కుండలక కర్మమును సాధించు ప్రతియోగమున
 ముఖ్యముగా ఈ కర్మములచే విభవము బ్రహ్మ
 బాధదోషముచే క్రమలో పాపములను దుష్టులు బు
 డంతులై సాధురై నుండిరి. సాధువులు చేయునదిలేక
 భగవానుని కరణములయందు వారి నాదరింపు పెద్దమున
 సద్విస్వలక్షత్రుడని మందరహితమును స్వప్నకారణమున నిశ్చ
 రుడు కారణముగ మాత్రమేయండకార్యకరమై మత్స్య
 ద్యానిర్భావరూపముగను రామానిప్రాదర్భావరూపముగను
 అవసరము జనించినట్లై యవతరించి లోకోద్ధరణమునైయు
 చుండునని యర్థము ఆయవకారము లుద్దిష్టకార్యార్థమేర్పర
 వగుటచేత తత్కార్యవసానముం దుపసవారి యెదుటచేరయ్యవి
 తరువాత కాలము లందు లోకలద్భిష్టికి గాగజాలపు ఇప్పుట
 కాలమందల మనకాయవతారము మేఘగతజలంబులంబోలె
 నంశయాస్పదములై యెదుటచే దసాధ్యములై యున్నవి
 అనగా విభవావతార ల తత్కార్యనిర్ధాగవతజనమాత్ర
 భోగ్యములే యగును

అతర్వాత పృథూపము - ఇది ఇందుగల డందు తేడని
 సందేహమువలదు చక్రి యని ప్రహ్లాదుడు నిరూపించినట్లు
 నీరక్షీరణ ఘాతమున నిరమను వేరుబరచి క్షీరమునే గ్రహింప
 గల రాజహంసలగలె చిదచిత్సృష్టాతమగు పరమాత్మస్వరూప
 మనుండి పరమాత్మను విభజించి యనుభవించు శక్తియుతులై
 యష్టాంగ యోగనిష్ఠులగు పరమయోగులకు మాత్రమే శక్తి
 మగుచున్నది ఇట్టి యోగు లనుభవించునదే 'ఈశ్వర' స్వరూ

భూతానాం హృద్వైశ్చ తిషితి' (1 త 18 f1) ము అట్లు నిత్యమి' ఇత్యాది - మామల చో వ్యవక్రతిచేతము హృదయహరిమంగు ప్రాశించె యతర్హామి స్వరూపము - స్వరూపమును సాక్షాత్కరించికొనుట భాగతజలంబులబోలె ఖరనాదిసాధ్యము

అర్హస్వరూపము - మునుక్షుః బ్రహ్మచారీత' 'విష్ణవ చార్చిత' 'భక్తాద్రూప్తమిచ్ఛతి' (గీతా 7 21) 'అర్హస్యపాశేభుఃస్వచధ్యే గాఢస్వప్నక్షే భువివేంకిటాన్త్రా' (వరాహపురాణం) ఇత్యాది ప్రమాణములచే శ్రీ వేంకిటాద్రి మొదలగు దివ్యక్షేత్రములందు స్వయంస్యకాదిరూపము దివ్య మంగరివిగ్రహరూపమున వేచేనముడు భగవద్దవ్యబింబముల నిరింత భ్యాననర్హసార్పనామలచే వేతనులకుమోక్షము పరమసులభమైయుండును. ఈయనతారము మేమోదకముచే నిండి నిబిడిమైన తటాజలములనలి అత్యుప్రయత్నముగూడ లేక ననుభవింప నాధ్యమైయున్నది ఇత్యది యధికారితార తమ్యవచక్షితిలేక సంవచేతభోగ్యము సులభసాధ్యము నగుట యుత్తమమైనది

అచార్యస్వరూపము - 'అచార్యదేవో భవ' (తై శీక్షా వల్లి) అచార్యులు తమంతట తాము నిహేతుకకృపావిశేషముచే చెల్లాచీదరై సంసారభేదముచే ప్రమత్తులై దరిగానక భగవదాభిముఖ్యమును పొంది నశిక్తులైయుండు శిష్యులను వెదకికొనుచు వచ్చి వారిక నాదివాసనానువర్తమానముగు దేహాత్మభ్రమాద్యజ్ఞానమును పోగొట్టి స్థిరజ్యోతిని జూపి

శిష్యుల హృదయములకు ప్రకాశించునట్లు తిర్చి దిద్ది వారిని భగవదన గ్రహపాత్రుల జేయుదును ఏను ముందుచెప్పిన పంచ ప్రకారిమగు నీశ్వరావతారములలో నల్వొకఁడును వీరి యనుగ్రహము చేతనే భగవత్సేవకాపూజవిధవైశ్వరము లష్టదామలకు తెలియవచ్చుటచే వీరియుపకారము వర్ణింప నశక్యము అర్చావతారమును సాక్షాత్తుగ వారాధించెడి యహఃతగల కులముగ జన్మించిన గూఢాచార్యుని యందలి ప్రవృత్తిచే విజ్ఞానవిగాసము అధికముగ కలుగగలదు దానిచే మోక్షసాధి కరితలామలకమగును

(24) సగణనిర్గళోపాసనములు, అ దలి సుకరకమ్మ రత్నములు - క్షేతోఽధి తరస్తేషామనవ్రాసక్తః తసామ్, అవ్యక్తా హిగతిదఃఖండేహవద్భిరవ వ్యతే' (గీ. 12-1) ఇంద్రియగోచ రముగాక అవ్యక్తరూపియగు శరమాత్మసూసానుచుట విక్రీలి కష్టసాధ్యమని గీతవంకు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యుప దేశము ఐనను ప్రాకృతములగు నింద్రియములచే యప్రాకృతు డగు శరబ్రహ్మమును ప్రహు ఎట్లెట్లని సందేహము సహజముగ కలుగవచ్చును అందుకు 'యేశసర్వాణి క్కాణి మయిసన్న్య స్యమత్పరాః, అనన్యేనై యోగేన మాంధ్యాయస్త ఉపాసతే, తేషామహంసమద్ధర్మా మృత్యుసంసారసాగరాత్, భవామిన చిరాత్పార్థ మయ్యావేశంచేతసామ్' (గీ. 12-6,7) ఎవ్వరు నాయందు లగ్నమైగ మనసు కలవారలై సర్వోర్మలఫలమును నాకే యర్పించి తదే నివృత్తో సన్నధ్యానించుచు ఆరాధితుఁడో వారలగు మృత్యురూపమగు సంసారము నెడి ను ద్రమునుండి

దాటంబునెవరైనా
 యుగంబులెరు
 పానసమును తలెస్సె
 సారోహసగుల
 క్రతువుకారముగ నురు
 కరమౌక్తియగుచును
 సవ్యసావిత్రుని
 నుదిరించు భార్య
 నాతడు వేగమున దీ
 పాండిత్యబలము శతన
 వల్లదిటచే
 చేరగలరొ ఆనటికె
 చూచుచుండును పో
 వ్రాస్తాబొందుట జూ
 మును నెచ్చును ఎ
 చం నెత్తికొని తనకి
 నన్న భక్తును నడ
 లోకానుభవముచే
 అవ్యక్తవ సకల
 దాభిముఖ్యవత్తు

(24) మోక్షసాధనము యందు సర్వోత్తరధారితవయములు — మోక్షవ్రాప్తి నందించు నే మార్గము కలవు మొటమొదట వేదోపదేశమునముగ నిశ్చిరార్థము

ఉద్ధితో స్వధర్మమును ఎదో నిష్కామముగ చేయుటకు
 పుణ్య క్షేత్రముల గల, కర్మబద్ధియు, 'సహిదేహధృతా
 శక్త్యంతః' శ్రద్ధా-వతో, ఎత్తు ర్నిఘృత్యాగిసత్త్యాగిస్స
 భగవతే (౧౮౪౦) యనుట్లు దూధాయగువాడు కర్మా
 చరిణుని పదిలజలడు కాలవ కర్మఫలము నెప్పుడు వరలె
 చెడు సో వా త్యాగియనిచెప్పబడుచున్నది మరియు 'మోహా
 తస్మై రర్యాగస్తాపసః క్షిక్తతః' (గీత 18-7) యని కర్మ
 గర్హితత్వాగమి విషిద్ధిమము శ్చిరాంశజినది మరియు
 'స్వస్వోర్మ్యానః సంసిద్ధిం భజేతః' (గీత 13-45) యని
 వేదము లిటుగు స్వస్వాత్మామాచిత కర్మములను శ్రద్ధాభక్తు
 లతో నాచించు గతడు చిత్తశుద్ధిరూపముగ భుజు
 వొందును ఇట్లు చిత్తశుద్ధి కలిగినను శాస్త్రోక్తముగు నితరశుద్ధు
 లను పొందెను స్వభావానువృత్తమై 'నాదివాసనాసం
 క్రాంతమై దోషకైషము పోయి సహజముగు చిత్తచాంచ
 ల్యము నశించి స్థైర్యము కలుగివలెననిన యోగాభ్యాస మావ
 శ్యకము మనునటు చాచల్యమనునది ఇంగువకట్టిన గడ్డ
 లోని ఇంగువను అసెవైచినను గడ్డయందలి ఇంగువవాసన
 చిరానువృత్తమై పోక యుండునట్లున పాదరసమునకు శుద్ధు
 లొనర్చినను దానిని బద్ధియుచేయుటకై సంస్కారాంతరమావ
 శ్యకమైనట్లును చిత్తమున కెన్ని శుద్ధులు జేసినను యోగా
 భ్యాస మట్లావశ్యకమైయుండున దీనినే 'యోగశ్చిత్తవృత్తి
 నిరోధః' యని పఠంజలి మహర్షి శాసించియున్నారు గీత
 యందును 'కర్మభ్యుత్పాదో యోగీ తస్మాద్యోగి భద్రాత్'

(రీ 46) యని సకల శ్రౌతస్మార్త శ్రమములను
యోగాభ్యాసమున త్యజించునని యీ
యోగివిషయము (శ్రీ) ప్రహ్లాదాచార్యులు యోగాభ్యాసమున
కత చెప్పుచున్నది ఇట్లు చిత్తమును నిర్వికల్పమున
యోగిమనస్సున చిత్తశుద్ధిని సాధించునని
కదనియు అచిత్తసంగతును విడిచి వేయునని
తత్త్వమును పొంగట న్యూహము యును ఇట్లు కదల
హరియోగము భక్తిచరణయును కరకాండమున
స్వస్వవిజ్ఞానమేరగాను కాని శేయోగమునగాను
సిద్ధిగలుగునని సామ్యమును యోగిజ్ఞానముననే దేహ
త్రయాభిమానము శివదేహరూపము తిహాత్మ్యము
శుద్ధాత్మయొక్క నిజస్వరూపముగల మగు లభించున
అస్థితియే చిదచిత్తవేకదశయబలును ఈజ్ఞాన శేష్వాద
యగు నిర్మలమై విదళింపరాల్గి కేవలముగానిచే కదల
యోగశిష్యుని నిర్మలమైయున్నప్పుడు సూక్ష్మబింబము నాన
వచ్చునట్లు చిదాకాశము శుద్ధమై దహరముదంతర్యామి
ప్రకాశించుచుండను అట్లే పరిశుద్ధాత్మత్వము పగు కెద్య
మగును దీనినే దేహవిముక్తి శుద్ధాత్మత్వని కేదాత్మలమరు
దీనినే కైవల్యాదులు మోక్షముదురు ఇట విత్తును వీడిన
కేవలాత్మ 'యన్యత్కారితం' (బ్రహ్మ - 7-23) అనుట
తనకు కేవలమైన దానినిగానెంచి తనకు యపసీద (బ్రహ్మ
త్వముని తెలుకొని అత్మలేని కేవలశరీరము నిమగ్నము
తాంకంతర్యామియు శరీరమునగు పరమాత్మను ద్భావగోరి
అనన్యచిత్తముతో నాతని చింతించుటయే అశ్వరథ్యానము

౧౧౧౧) స్వస్వరూప
 వర్తిత్యుగ్మం
 దీర్ఘ ముహూర్తం
 ఛక్రైరార్యమ్య
 గామ్యైర్జ్ఞానంత
 క్యతే శ్చన నునిక
 ద్విగ్మం కు దశయ
 అదిర్భవమైక
 నుభవించుటకు
 ఎన్నట్లైనను
 భక్తియందు
 నీభక్తి
 (తరి-౨౨)
 అన్యపే చర
 సాధ్యమగు నీ నిట్టి
 సేవే నీ సేవ ప్రసన్నుడైన నా హృదయమును
 గీతవర గీతంబున నీ సేవకుడై శిరఃవరణము
 నేయిట చేరి
 గీతయు గీతించుట ఈర్ష్యను విధి
 య సాధ్యం
 ముగియించుకొనే కైవల్యము
 అన్యపే చర గీతంబున నీ సేవ ప్రసన్నుడైన నా హృదయమును
 గీతవర గీతంబున నీ సేవకుడై శిరఃవరణము
 నేయిట చేరి
 గీతయు గీతించుట ఈర్ష్యను విధి
 య సాధ్యం
 ముగియించుకొనే కైవల్యము

నిర్వేదముతో ననన్యభక్తిగలిగి తన్నుతానే భగవంతునకర్పించి
యాత్మరక్షాభరము భగవానుని మందు వైచి భయరహి
తుడై యుండుటను భరసర్పణమనియు భరన్యాసమనియు
శరణాగతి యనియు ప్రపన్నులనుచున్నారు ఈచేతనుని
సౌఖ్యము సంసారభారము తలదండ్రులమందు విడచి నిర్భరడై
తిరుగు బాలునిసౌఖ్యమును పోలియుండును ఇట్టి యాత్మా
ర్పణముచే ప్రాశంఛికవ్యామోహవిరక్తియు పరమాత్మ
యంగు అనురాగమును వృద్ధియగును ఈవిషయమే 'పర
మాత్మని యోరక్తో విరక్తోపరమాత్మని' యని ప్రాశంఛిక
వ్యాపారములందు విరక్తియు పరమపురుషుని భజనమునందు
అనురాగమును గల్గియుండుట భక్తుని ధర్మమనియు అట్టి
యవస్థయే ఉద్దిష్టమనియు చెప్పబడినది అట్లే 'యోమామీ
వమసంమూఢో జానాతి పురుషోత్తమమ్, స సర్వవిదృఢజతిమాం
సర్వభావేన భారత' (గీత15-19) ఎవ్వడు ఏమరుపాటులేని
నిశ్చలచిత్తవృత్తితో నన్నీజీవాత్మలకంటె వేరైన పురుషోత్త
మునిగ దెలసికొనుచున్నాడో అట్టిభక్తుడే నన్ను సర్వవిధబంధు
వుగ ననవరతమారాధించుచున్నాడనియు వాడు సర్వజ్ఞుడనియు
తెలియుమని భగవానుడుచెప్పెను ఈయర్థమే 'స్వకర్మనిరతి
ర్యోగోజ్ఞానంధ్యానం భజిస్తథా, ప్రపత్తిశ్చ విరాగిత్వమర్పాం
గాని యథాక్రమమ్' అని కర్మాదులగు నేడంగములతో జేరిన
యర్చనమే ముక్తిసాధనమను పూర్వాచార్య నిబంధనమంగు
చెప్పబడుచున్నది పైగీతాల్లోకమందలి 'సర్వవిత్, సర్వభా
వేన' యను పదముల రెండిటి ప్రయోజనమును ఇప్పుడే
సంగతము కాగలదు ఇట్లే 'కోధర్మస్సర్వధర్మాణాం భవతః

పరమోమతిః అను యన్మోక్షనిష్ఠామకు సమాధానమగు
 'ఏషమే సర్వధర్మాణాం ధర్మోఽధి'తమోమతిః, యద్భక్త్యా
 పుండరీకాక్షిం సైవైరచ్చేక్ష్యమా' నని భగవదర్చనము
 ముత్తమధర్మముగ నిష్కృతమైన మోక్షనిష్ఠామత్రమగు
 తైంకర్యముకంటె 'తస్మాత్తదధర్మమనర్చన ముత్తమమను
 టయే నారిమత్యం అగ్రతైర్నిరీతురే బ్రహ్మవిష్వక్ష్మి
 లను అతై ర్యమే యత్తత్ ప్రహ్లాదిద్యునుః ప్రమా
 ములు దెప్పుచు 'తస్మాన్మాషేకం శిరణం వ్రజ, మద్భక్తి
 నిష్ఠోభవ, మదియో సాన- కుః మామేవ ప్రాప్స్యసి (మహా
 నారాయణశ్రుతి) ఇది యథామార్గమైత్యుమధర్మ
 మాగతాః సర్వేషిన్దోషాః యస్తే ప్రలయోవ్యవస్థిత (గీ14-1)
 అను మొదలగురీతిని అర్చనముచేయు సధికారికి భగవ
 దనుగ్రహమచే జ్ఞానాచారముగు ప్రకృతిబధముతెగి భగవ
 త్తైంకర్యలాభజుత్యుగ నానందానుభవము కలిగి 'పరమం
 సామ్యమువైతి (శ్రుతి) యనుట భగవత్సాయుజ్యము
 ప్రాప్తించును ఇయ్యది పురావృత్తిరహితమగు నక్షయ్యానంద
 మగును

(20) హాపూర్ణ బ్రహ్మానందానుభవమే మోక్షము -- పరి
 పూర్ణబ్రహ్మానందానుభవమే మోక్షము ఇట్టి యనుభవము
 కలవాడేముక్తుడు అట్లగుటచే అనుభవరూపమగు నానందము
 అనుభోక్తయగుజీవుడు అకభావ్యుడగు నీశ్వరుని సిద్ధించు
 చున్నాడు 'అమితతేజఃప్రవాహోరతయా నిత్యవైకుంఠం
 విభాతి తచ్చనిరీతశ్చానందాఖండ బ్రహ్మానందనిజమూర్త్యా

కా రేణ జ్వలతి' (మహానారాయణం) అనియు, 'సత్రేత
 సూర్యోబాతి సచంద్రతాగళం నేమా విశ్వతో భాన్తి కుకో
 యమగ్నిః, తమేవభాన్తయనుభాతి సర్వం తస్య భానా
 సర్వమిదం విభాతి (శ్రుతి) అనియు, శ్రీవైకుంఠ స్వరూపము
 వర్ణింపబడినది ఈవైకుంఠలోకిమును పొందుటకు వలయు
 సాధనసంపత్తి అందు ప్రవేశించెడి ప్రకారమును కాశ్యప
 మహర్షి యీక్రిందిరీతి చెప్పుచున్నారు 'ఏవంయఃకురుతే
 భక్త్యా స సర్వా కామాహలోకే చిరమనుభూయ దేహా
 వసానే సద్యః శింఖచక్రధరః శ్యామలాంగశ్చతుర్భుజో
 భూత్వాగగనే గరుడారూఢః సర్వదేవమస్మక్తో రమమండ
 లంభిత్వా తస్యోపరి చంద్రమండలగతాశుమాగ్గేణ సర్వా
 లోకానతీత్య సత్యస్థం సత్యలోకే ప్రతిస్థితమనాది జగద్భీజమ
 శేషవిశేషం నిత్యానంద మమృతరసపానసత్సర్వదా తృప్తి
 కరం పరమాత్మనో నిత్యనిపేషణం శాశ్వతక్షరంజ్యోతిః
 ప్రశతీతి విజ్ఞయతే' ఈయర్థమే 'ఏవసంప్రసాదోఽస్మాచ్ఛ
 రీరాత్సముత్థాయ పరంజ్యోతిరుపసంపద్య స్వేన రూపేణాభి
 నిష్పద్యతే' అనుచాందోగ్యశ్రుతిచేతను 'అగ్నిర్జ్యోతిరహః శుక్తిః'
 (8-24) ఇత్యాదిగీతావచనముచేతను ధ్రువపరుపబడుచున్నది
 ఇట్లే 'వేదాహమేతం పురుషం మహాన్తమ్, ఆదిత్యవర్ణంతమసః
 షరస్తాత్, తమేవం విద్వానమృత ఇహాభవతి, నాన్యః పంథా
 విద్యతే' యనాయ 'సర్వవ్యాపియ గుటచే ప్రకృతిగుండలమున
 కావలగూడ వ్యాపించి యా ఓత్కునివలె ప్రకాశించు పరమ
 పురుషు నారాధించుటకంటె తారణోపాయము వేరు కాన
 రాదు అని శ్రుత్యంతరములు చెప్పుచున్నవి

(26) ముక్తిసీయగలవాడు శ్రీమన్నారాయణుడే 'ఆరోగ్యం
 భాస్కరాదిచ్ఛేచ్ఛియమిచ్ఛేద్ధతాశనాత్, ఈశ్వరాత్ జ్ఞాన
 మన్విచ్ఛేచ్ఛోక్తమిచ్ఛేజ్జనార్దనాత్' అను శంభురహస్య ప్రమా
 ణమువలన నారోగ్యము నిచ్చుటకు భాస్కరుడును ధనము
 నిచ్చుట గ్ని క్ష మనిచ్చుటకీశ్వరుడును మోక్షమిచ్చుటకు
 శ్రీమన్నారాయణుడును ఉపసించదగిన వారని తెలియు
 చున్నది మరియు 'యోయోయాంయాంతనుః భక్తః శ్రద్ధ
 యార్చితుమిచ్ఛతి, తస్య తస్మాచలాం శ్రద్ధాం తామేవ
 విదధామ్యహమ్' (గీ721) అనునట్లు ఎవ్వరెవ్వరేదేవతను
 స్వతంత్రముగ నుపాసించినను ఆయాదేవత కంఠర్యామిగ
 నుండి తానే ఆయాదేవతలద్వారముగ భక్తుల వాంఛిత
 ముల నొసంగెదననియు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ చెప్పుచున్నాడు
 ఈయర్థమే 'యేష్యన్యదేవతాభక్తాయజన్తే శ్రద్ధయాన్వితాః
 తేఽపి మామేవకాంతేయ యజన్త్యవిధిపూర్వకమ్' (గీత 923)
 యని తననుగాక ఇతరదేవతలను పూజించెడివారలును తదంత
 ర్యామి యగు తననే యబుద్ధిపూర్వకముగ నారాధించిన
 వారై ఫలభాక్కులగుదురనియు చెప్పబడినది లోకములో
 కూడ నొక్క చక్రవర్తి నుపాసించుటవలన కలిగెడి మహా
 ఫలము తన్నియుక్తాధికారివర్గమువారి నుపాసించుటచే కలు
 గుట లేక ఆయధికారులు తమతమ శక్త్యనుగుణముగు
 ఫలమును మాత్రమే ఈయగలరు అట్లే సర్వేశ్వరేశ్వరుడగు
 మహావిష్ణునే ఆరాధించుటవలన లభ్యముకాగల మోక్షానం
 దమును 'అంగాన్యన్యాదేవతాః' అనునట్లు ఇతరదేవతలవలన
 పొందుట సంభవితము కాజాలగు ఈరహస్యమే అంతర్యామి

బ్రాహ్మణమందు 'య ఆదిత్యేత్థిష్ఠ యమాదిత్యోనవేద, యస్యాదిత్యఃశరీరమ్' ఇత్యాదులందు స్పష్టపరుపబడినది అనగా ఆదిత్యాదిదేవతారూపమైన యేనాదేహమును అనగా దేహమైన యేయేదేవతను అది నాదేహమని తెలియకపోయినను యేవేరెవ్వరు భక్తియుక్తులై అర్చింపగోరెదరో వారియందుం డెడి శ్రద్ధయనునది నాదేహమునుగురించినదే యగుటచే నేను ప్రీతుడనై వారికి ఫలప్రదాత నగుచున్నానని యర్థము

మోక్షప్రదాత యగుటచే పరం బ్రహ్మశబ్దవాచ్యుడు శ్రీమన్నారాయణుడే — 'నిత్యోనిత్యానాం' అను శ్వేతాశ్వత రశ్రుతివలన సకల చేతన వర్తమునకు మోక్షదాత యగు వాడొక్కడే కలడనియు 'ఏకోహవైనారాయణ అసీత్, సబ్రహ్మనేశానో కేమా ద్యావాభృథివీ' యను మహిమ నిషచ్ఛ్రుతిచే ఆయొక్కడు బ్రహ్మరుద్రాదులుగాక శ్రీమన్నారాయణుడేననియు, 'స తస్మినుశ్చాభ్యధికశ్చ దృశ్యతే' యని ఆతనితో సమానులుగాని ఆతనికింట గొప్పవారుగాని వేరెవ్వరును లేరనియు స్పష్టము ఆతనినే 'నారాయణ పరం బ్రహ్మ తత్త్వం నారాయణః పరః, నారాయణపరం జ్యోతి రాత్మానారాయణః పరః', 'స బ్రహ్మ సశివస్సద్వీస్సోత్తరః పరమః స్వరాట్' అనునట్లు పరంబ్రహ్మము, పరంజ్యోతిః అని ముఖ్యవృత్తిచేతన చతుర్ముఖుడ, శంకరుడు, ఇంద్రుడు, అక్షరము, స్వరాట్ అ) వృత్తంతరముచేతను శిష్టులు వ్యవహరించుచున్నారు మరియు 'యచ్చ కించిజ్జగత్సస్థిః దృశ్యతే శ్రూయతేఽపి వా, అన్తర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్యనారాయణః

స్థితః' యనినారాయణుని సర్వవ్యాపిత్వము 'ఏష సర్వభూతాన్
 రాత్నా అపహతపాపా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయః' అని
 య తనియంతర్యామిత్వ హేతు ప్రతిభలు కల్యాణగుణవర్త్యము
 'నారాయణాద్భిహ్మ జాయతే, నారాయణామద్రో జాయతే'
 ఇత్యాకలచే యాతని దిగిత్రా-రశ్యము మొదలగునవి
 తెలియనగును ఈమరమునే యాదిగువ ప్రమాణాంతరము
 లను చెప్పుచు వి 'సృష్టస్థితికలీం ప్రహ్లావిష్ణుశివాత్మ
 కామ్, స సంజ్ఞాం యాతి భగవ నేః ఏవ జనార్దనః' (శ్రీవిష్ణు
 పురాణము) అహం కృత్సస్య జగతః ప్రభవః ప్రలయస్తథా,
 (గీత1-6) 'ఉత్తమః పురుషస్తవ్యః పరమాత్మేత్యుదాహృతః'
 (గీత15 1) 'అహం సర్వస్య ప్రభవో మత్తః సర్వం త్రవర్తతే'
 (గీత10-7) 'విష్ణుః సర్వేషామధిపతిః పరమః పురాణః పరో
 లోకానామజితో జితాత్మా భవతే భవాయ స్వాహా' (పార
 మాత్మికోపనిషత్)

ఇట్లు అతీంద్రియార్థనిర్ణాయకప్రమాణములగు శ్రుతి
 స్మృతులచే తెలుపబడిన విష్ణుపారమ్యమును ప్రశంసించుచు
 శాస్త్రానుభవ ద్వయజ్ఞానవృద్ధులగు మహర్షులచే సమృద్ధమగు
 సభయందు 'వ్యాసో నారాయణో హరిః' యని కీర్తింపబడెడి
 వ్యాసభగవానుడు శపథముచేసి 'అలోడ్య సర్వశాస్త్రాణి
 విచార్య చ పునః పునః, ఇదమేకం సునిష్పన్నం ధ్యేయో
 నారాయణస్సదా, సత్యం సత్యం పునస్సత్యవృద్ధృత్య భుజము
 చ్యతే, వేదశాస్త్రాత్పరం నాస్తి న దైవం కేశవాత్పరమ్' అని
 తన నిశ్చయమును ముమ్మారు పలికియున్నాడు అట్లే జాత

మతకులవర్ణాశ్రమవిచక్షణము లే యీ స్త్రికులగు నెల్ల గును
తాము తాము యేయే కార్యములను జేసియు తుట్టతుదను
'కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా బుద్ధ్యాత్మనా వా
ప్రకృతేః స్వభావాత్, కరోమి యద్యత్సకలా పరస్మై నారా
యణాయేతి సగుర్పమామి' యగి నారాయణుని కే ఆయా 'ర్మ
ఫలమునర్పించి కృతార్థులగుచుండుట కలదు

భగవానుగి విశ్వరూపము సత్యమైందే — విశ్వరూపము
విద్యాకల్పితమైనది కాదు 'త్వమక్షరం పరమం వేదితవ్యం
త్వమస్య విశ్వస్య పరం నిధామ్, త్వమగ్నేః శాశ్వతదర్శ
గోష్ఠా సచ తనస్తస్య పురుషో ఒతో మే (గీత 11-18)
'పరం బ్రహ్మ పరంధామ పవిత్రం పరమం భవా, పురషం
శాశ్వతం దివ్యమాదిదేవగుజ విభుమ్, ఆహుస్త్వానుషయ
స్సర్వే దేవపితౄనాకరదస్తథా, అసితోదేవలో గ్యాసః స్వయం
చైవ బ్రహ్మమే' (గీత 11 12 14) 'దివ్యమాల్యాంబరధరం
దివ్యాంధానులేపమ్, సర్వాశ్చర్యమయం దేవమనంతం విశ్వ
తోముఖమ్ (గీత 11 11) ఇత్యాది ప్రమాణములచే పంచోప
నిషన్మయమై అప్రాకృతమై దివ్యమగుట్టి విశ్వరూపము వ్యాప
హారిక సత్యముగాక పూర్ణాసత్యమైనదని తెలియదగినది

తత్త్వమస్యాది మహావాక్యములకు స్వారిసి స్థానిము —
'తత్త్వమసి - 'ఐతదాత్మ్యమిదం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా
తత్త్వమసి శ్వేతకేతో' అనునాయుపాన్యగల వాక్యముం
దీ'తత్త్వమసి'యను పదములిమియున్నవి త్వం=అల్పజ్ఞత్వా
దిగుణవిశిష్టడవగు నీవు, తత్=ఆపరబ్రహ్మమువు, అసి = అగు

చున్నావు రెండు భిన్న-స్తువులున్నప్పుడే ఒకదానికి మరి
 యొక్కదానితో తాదాత్మ్యము చెప్పటకు వీలగును శాంక
 రాద్వైతరీతిని బ్రహ్మపదార్థము ఒక్కటిమాత్రమే సత్యముగు
 నెడల ఈ తాదాత్మ్యనిరూపణము సంగతము కాదు బింబ
 ప్రతిబింబవలకువలె అధ్యస్త అధ్యాసితములతో ఈతాదాత్మ్య
 మనిన నో నయ్యది 'సత్యం జ్ఞానమనంతబ్రహ్మ యను వాక్య
 ముచే బ్రహ్మైశ్వర్యము సిద్ధాంతంపబడియుండగా ఈతాదాత్మ్యో
 పదేశమునకు ఆనశ్యకతయే కలుగదు 'ఐతదాత్మ్యమిదం
 సర్వం' అనుశ్రుతియందు జీవయుక్తమగు నీ జగత్తు నుద్దేశిం
 బోధింపబడిన ఐతదాత్మ్యము 'తస్మై శ్రేష్ఠ ఆత్మా' యను
 శ్రుతిచే ఐరమాత్మ్యంతరాత్మగా గల్గినదిగా చెప్పబడినది
 చిదవిచ్ఛిద్యాదులకుండు కొనిన శరీరాత్మభావమును బట్టియే
 ఈతాదాత్మ్యమును చెప్పవలయును 'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ
 తజ్జలానీతి శాస్త్ర ఉపాసీత యనుఛాందోగ్యశ్రుతివొప్పున
 నీజగమంతయు బ్రహ్మమునండి పుట్టి బ్రహ్మముచే రక్షింపబడి
 బ్రహ్మమునందులయుమగు నెట్లచే ఈజగత్తు బ్రహ్మమునంత
 రాత్మగా గలదిగా యన్నదని హేతుకల్పనము జేసినట్లు ఐత
 దాత్మ్యశ్రుతిార్థము చెప్పవలయును తత్, త్వం అను నీ రెండు
 శబ్దములను జీవశరీరుడగు జగత్కారణుని తెలుపునప్పుడే
 ముఖ్యవృత్తిచే యర్థవంతములగుచున్నవి అప్పుడు ప్రకార
 ద్వయవిశిష్టమగు నోకే బ్రహ్మపదార్థము సిద్ధించును సామా
 నాధికరణ్యమును సిద్ధించుచున్నది మరియు పరబ్రహ్మమున
 కన్నికల్యాణగుణములతోపాటుగ సర్వాంతర్యామిత్వముగూడ
 సిద్ధించుచున్నది కారణవస్తువుగు సూక్ష్మ చిదచిత్పదార్థములను

శరీరముగా కలదగుటచే కార్యమై ఏకవిజ్ఞానేన సర్వవిజ్ఞానబోధ
కముగు వేదాంతమతమును సమన్వయము కాగలగు పైయర్థము
నంగీకరించినచో 'తమిశ్వరాణాం పరమం మహేశ్వరమ్'
'పరాస్య శక్తిర్వివిధైవ శూయతే' యనుశ్రుతులును స్వరస
ములగుచున్నవి 'స ఆత్మాతత్త్వమసి' యను నప్పుడు
'అతత్, త్వం, అసి' యని పదచ్ఛేదముచేసినచో నీవు ఆపర
మాత్మకంటె వేరైన వాడవగుచున్నావని యర్థముగూడ లభిం
చును త్వం=నీవు, తత్=ఆపరమాత్మాధీనమందుండు వాడవు,
అసి ఆగుదువు, అని చెప్పినను చెప్పవచ్చును చిదచిత్పదార్థ
మలను శరీరముగా గలిగియున్న పరమాత్మను శేవల పర
మాత్మశబ్దముచే నిరూపించినంతట శాస్త్రవిరోధమును లేదు
లోకమునందును మనుష్యాకారము గల శరీరముతో కూడిన
యాత్మను నిర్దేశించి 'ఈయాత్మ సుఖించునది, ఈ యాత్మ
దుఃఖించునది' యని మనము వ్యవహరించుట కలదు కదా

'అహం బ్రహ్మాస్మి' (బృహ 1-4 10) ఈవాక్య
ముచే జీవాత్మ బ్రహ్మకంటె వేరైనవాడు (అభిన్నుడుకాదు)
అను భేదరూపార్థమునే బోధించుచున్నది అహం నేను,
బ్రహ్మాస్మి = పరమాత్మాధీనుడ నగుచును ఈ వాక్యము
బ్రహ్మప్రోక్తమగుటచే దీనికి స్వారసికార్థము 'బ్రహ్మాత్మకో
జీవః' యనునర్థము చెప్పినప్పుడు సంగతమగునుగాని 'జీవో
బ్రహ్మ' యనినచో సంగతముకాదు రాజుగనున్నవాడు తనను
రాజుగ చెప్పికొనినప్పుడు ప్రజారక్షణపాలనవృత్తిచే యాతని
కాబిరుదు చెల్లునేకాని తదితరులగు పాలితులల్లనరాదు అదియు

స్మృతప్రలపితమై అట్లగు వాడు దండనాహుక డగును
 'యోన్యథా సంతమాత్మానమన్యథా ప్రతిపద్యతే, కే తేన న
 క్మతం పాపం చోరేణాత్మాపహారిణా' యని ఇట్లనుట ఆత్మ
 ద్రోహముగ శ్రీభారతమందు చెప్పబడినది ఇట్టివారల నుద్దే
 శించి 'మానుప్రాప్త్యైవ కౌంటేయ తతో యాన్యధమాం
 గతిమ్' (గీతా 16-20) 'సప్తాత్మానోఽల్పబుద్ధయః, ప్రభ
 వన్త్యగ్రకర్మాణః క్షయాయ జగతోఽహితాః' (గీ 16-9) అను
 నట్లు భగవన్నిగ్రహహపనిరయప్రాప్తి జెందుదురు ఒక వేళ
 యీవాక్యములు బ్రహ్మసాక్షాత్కారమునందినవాడు తన్మయ
 స్థితితో చెప్పినవనినచో ఈయర్థమును దయ్యము పట్టినవాని
 పలుకులు దయ్యపు పలుకులుగా భావింపదగునట్లగును అట్టి
 తన్మయతలో తన్ను తానుపాపించు కొనుటయు అసంభవము
 అట్లుపాపించికొని తనకాళ్లకు తనను మ్రొక్కుమననట్లు అకృ
 త్యమును యెన్నడుగాని శ్రుతి యుపదేశింపదు 'తద్దైతత్వశ్చ
 ఋషిర్వామదేవః ప్రపేదే, అహం మనురభవం సూర్యశ్చాహమ్'
 అను శ్రుతియందును వామదేవునకు 'అహం' అనుభేదజ్ఞానము
 నశించినట్లును తానుసూర్యుడై యాకాశమును ప్రకాశింప
 జేసినట్లును మనువై ప్రజాపాలనము చేసినట్లును అగుపడదు
 కాన సీశ్రుతియందున్నదని భ్రమించెడి యభేదార్థము న్యాయ
 మైనదికాదు కాగా 'అహంబ్రహ్మాస్మి' శ్రుతిని తమకు సాధక
 ముగ యభేదవాదులు గ్రహింపరాదు

‘అహమాత్మా బ్రహ్మ’ ‘ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ’ ఈ రెండు
వాక్యములు పై జెప్పిన ‘తత్త్వసుసే’ ‘అహం బ్రహ్మైస్మి’
యను రెండు వాక్యములతో కలిపి అద్వైత సిద్ధాంతమున
కాధారములగు మహావాక్యములని వ్యవహరింపబడుచున్నవి
ఇట్లే శ్రీగీతయందీదిగువ శ్లోకములను కూడ అద్వైతబోధక
ములని వాడుకొనుచున్నారు

‘స్వభూతస్థితౌ యో మాం భజత్యేకత్వమాస్థితమ్
‘సర్వధా’ ర్తమానోఽపి స యోగీ మయి వర్తతే’ (6-31)

‘విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని
శుని చైవ శ్వపాకే చ పండితాః సమదర్శినః’ (5-18)

‘అహమాత్మా సుడాకేశ సర్వభూతాశయః స్థితిః
అహమాదిశ్చ మధ్యం చ భూతాన మన్తవచ చ’ (10-

‘యదాభూతృధగ్భావమేకస్థమనుపశ్యతి
తత ఏవ చ ఎస్తాం బ్రహ్మ సమ్పద్యతే తదా’ (13-30)

‘యథా ప్రకాశయత్యేకః కృత్స్నం లోకమిమం రవిః
క్షేత్రం క్షేత్ర తథా కృత్స్నం ప్రకాశయతి భారత’

(10-30)

ఈ శ్లోకములందలి యాత్మైకత్వము అభేదము మొద
లగు సర్వములు కూడ అపారప్రతీతములే

శ్రీవిష్ణుపురాణమందును

‘విభేదజనకే జ్ఞానే నాశమాన్యైకం గతే
ఆత్మనో బ్రహ్మణో భేదమస్తం కః కరిష్యతి’

ఈ ప్రమాణములకన్నిటికేని

‘ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి
భ్రూయన్ సర్వభూతాని యంత్రారూఢాని
మాయయా’ (18 61)

అను గీతాప్రమాణముచొప్పున భగవన్నియాయత్వము
మాత్రమే జీవాత్మలందు బోధింపబడుచున్నట్లెరుంగునది

(27) నిగమనము —

అద్వైతముయొక్క పరిష్కారావస్థయే విశిష్టాద్వై
తము విశిష్టాద్వైతమునకు అద్వైతమునకు పరమార్థమం
దొక్కటే భేదము గీతయందు చెప్పబడిన రీతిని ఉపాసనము
మొదలగునవి సత్యములు భగవానునికి సగ్గుణనిర్గుణరూప
ములు భిన్నములుగ రెండు లేవు భగవానుడు నిర్గుణుడైనగా
సజాతీయవిజాతీయస్వగతభేదశూన్యుడని చెప్పుట యసంగత
మైనందున అపునాదిపై కట్టబడిన సిద్ధాంతమంతయు తారు
మారై పోయినది ఈసగ్గుణనిర్గుణప్రస్తావము భక్తియోగా
ధ్యాయమందిల్లు గీతలందు ప్రస్తుతించబడియున్నది

‘ఏవం సతతయుక్తా యే భక్తాస్తాన్విం పర్యుపాసతే

యేచాప్యక్షరమవ్యక్తం తేషాంకే యోగవిత్తమాః’ (12 1)

అను నర్జునుని ప్రశ్నముకు

‘మయ్యావేశ్య మనో యే గూం నిత్యయుక్తా ఉపాసతే
 శ్రద్ధయా పరయోపేతాత్తీ మే యుక్తతమాః మతాః
 యే త్వక్షరమనిర్దేశ్యమవ్యక్తం పర్యుపాసతే
 సర్వత్రగమన్తస్య చ కూటస్థమచలం ధ్రువమ్
 సన్నియవ్యేద్ద్రోయగ్రామం సర్వత్ర సమబుద్ధయః
 తే ప్ర పుష్పవన్తమామేవ సర్వభూతహితేరతాః’(12-2-౪)

సగుణోపాసక నిర్గుణోపాసకులకు గల తారతమ్యము
 సమాధానమున వివరించబడియున్నది

నిర్గుణోపాసనమనగా గుణరహితమగు బ్రహ్మముయొక్క
 యుపాసనమేయై అయ్యది ఉత్తమమనుటయే సిద్ధాంతమైనచో
 ఈయపపాదనము సంగతము కాదు గుణరహితుడగు మనుష్యు
 డెట్లు లోకమందు అక్షసిద్ధమో అట్టివాడు సంభవించునెడల
 వాని నుపాసించుట యెట్లు నిష్ఫలమో అట్లే గుణరహితుడగు
 నొక్క వ్యక్తి బ్రహ్మపదార్థముగ నుండుట యసంభావితము
 దాని నుపాసించుట యంతకంటె యివేకము వ్యర్థము ను గూడ
 కాగలదు బ్రహ్మశబ్దము బృహత్ప్రబృహణత్వగుణములచే
 గుణపౌష్కల్యము కలిగిన వ్యక్తినే సాధించుచున్నది గాని
 గుణరహితుని బోధించుట లేదు ఈయధ్యాయమందలి వ్యక్తో
 పాసనము అవ్యక్తోపాసనమునను నీవిభాగము శాంకరమతేతిని
 సగుణ నిర్గుణోపాసనములను బోధించినది కాదు అద్వైతక
 సద్వైతక రూపమున భగవద్రాధనమందుగల దైవవిధ్య

మునే ఇయ్యది బాధి చుచున్నది దహరాది ద్వైతాంత్రద్వహ్నా
విద్యల నభ్యసించి యాత్మావలోకనముచే భగవంతుని ననా
లంబముగ నారాధించుటకంటె సాక్షాత్తుగ భగవానుని
దివ్యమంగళవిగ్రహమునే మానసికవచికరాయకవ్యాపార
ముల సముచ్చయముచే పాద్యాఘాతములనునపుష్పగంధధూప
దీపహవిఃపానీయముఖవాసప్రదక్షిణముసాగ్రాదులచే పూజం
చుటచే యద్వైతభగవద్యజ్ఞము తమమనియుతద్రాహిత్యముగ
నగ్నిహోమాత్రాదులందు హోమాదిగూఢముగ జేయు నారా
ధనము క్లేశసాధ్యమనియు విలంబితఫలదమనియు మాత్రమే
ఈప్రశ్నసమాధానములకు సంగతసమాపాతి కాగలదు

ఇయ్యెడ శ్రీవిష్ణు సహస్రనామభాష్యమునందల యీ
దిగువు పంక్తులనుదహరించుట యుక్తము కాగలదు దీనితో
నిగమనముకూడ చేయగోరుచున్నాను

‘అత్రేయం తత్తవిదాం వ్యవస్థా జ్ఞాన శక్త్యాదిశ్రుతిః
కల్యాణగుణవిషయా నిర్గుణశ్రుతిః రాగద్వేషవిషయేతి ‘సత్య
కామః సత్యసంకల్పః’ (ఛాం 8-1-5) ఇత్యాదేః మంగలవిషయత్వ
దర్శనాత్ నిర్గుణమితి సామాన్యనిషేధస్య తదన్యోషయత్వేన
కార్యార్థసంభవాచ్చ తథా గలేపాతికయా దోషవిషయో
నిషేధః గుణవిషయో విధిశ్చ ఏకస్మిన్ వాక్యే ‘అపహత
పాపాన్’ ఇత్యాదిః ‘సత్యకామః సత్యసంకల్పః’ (8-1-5)
ఇత్యన్తః ‘యత్తద్రదేశ్యమగ్రాహ్య’ మిత్యారభ్య పరివశ్యన్తి
ధీరాః’ (ముండకం 1-1-6) ఇత్యన్తశ్చ నచైవంవిధన్యానా

పేక్షయా విషయవ్యవస్థాస్తం లోస్తి, కుంభోనాస్తీతివత్! దృశ్య
 త్వాదివిషేధం చ తద్విరుద్ధమంగలగుణవరం సూత్రకారో
 విగ్రహే 'అదృశ్యత్వాదిగుణో ధన్యోకేః' (బ్రహ్మసూత్రం
 1-2-12) ఇతి గుణోఽసహజపాదే చ శాండిల్యోపకోపల
 దహరపురషవర్యం కాదివిద్యావేద్యానాం గుణప్రబంధానాం
 బుద్ధిమాత్రసారత్వమాశంక్య చ వ్యసాక్షిత్ 'అదరాద
 లోఽః' (బ్ర సూ 3-3-9) ఇతి స్పష్టం చ భగవాన్ పరా
 శరః 'సత్త్వాదయో న నస్తీశేయత్ర చ ప్రాకృతా గుణాః'
 (వి పు 1-9-44) 'సమస్త కల్యాణగుణాత్మకోఽసా' (వి పు
 6-5-54) ఇత్యాదా

నారాయణాయ నమ ఇత్యయమేవ సత్యః

సంసారిమోరవిషసహజాయ మన్త్రః,

శ్రుణ్వన్త భవ్యమతయోయతయోఽస్తరాగా

ఉచ్చైస్తరాగుపదిశామ్యహమూర్ధ్వబాహుః

(నారసింహపురాణమ్)

రూపమారోగ్యమర్థాశ్చ భోగాంతైచ్చవానుషంగికాన్

దదాతి ధ్యాయతో సత్యమపవగ్గ్రహోహరిః

ప్రాయశ్చిత్త్యాశేషాః తపఃకర్మాత్మకాన్ వై

యాని తేషామశేషాణాం కృష్ణామస్మరణం పరమ్

ఏకోఽపి కృష్ణే సుక్తితః ప్రణామో

దశాశ్వమేథావభృథేన తుల్యః

దశాశ్వమేధీ పునఃతి జగ్మ
కృష్ణప్రణామీ న పునర్భవాయ

శ్లో॥ మద్వంశజైః పురా జిత్వా సర్వాన్ కుమతవాదినః
దర్శితం విష్ణుతత్త్వం చ ప్రాప్తం వేదాన్తినామ చ
తతః ప్రభృతి మద్వంశో విఖ్యాతః పండితైర్భువి
పూతేనాన్వర్థనామ్నా చ వేదాన్త ఇతి సజ్జనాః
తద్వంశజాతమాత్రేణ లిఖ్యతేదః పురాతనమ్
పంచక్రమాగతం తత్త్వం న త్వహం పండితః కవిః
పితామహేన యత్ర ప్లేనోపార్జితమిదం గుమ
తస్మాత్తదేవ గుప్తం మే పితా చ సముపార్జితమ్
తతో మాతూః పితృశ్చైవ మయా సంపాద్య దర్శితమ్
విష్ణుతత్త్వమిదం నామ్నా విశిష్టాదైవైర దర్శితమ్
అనగ్రహాలవాద్యస్య కృతిరేషా సమాపితా
స జీయాత్కంకటావస్థా వేంకటేశః కృతీశ్వరః
మంగలం శ్రీనివాసాయ కంకటావనివాసినే
వేదాన్తపార్థకృష్ణార్జునిత్యైకైంకర్యశాలినే
వ్యయాదే శ్రావణే శుక్లపంచమ్యాం భృగువాసరే
వేదాన్తపార్థకృష్ణేన కృతిరేషా సమాపితా

మంగళం మహత్

